

Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar članica Europske unije.

Čačić, Elena

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:423035>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij/ Financijski menadžment

Elena Čačić

**Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar država
članica Europske unije**

Diplomski rad

Osijek, 2021.godina

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij/ Financijski menadžment

Elena Čačić

**Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar država
članica Europske unije**

Diplomski rad

Kolegij: Komparativni porezni sustavi

JMBAG: 0010218711

e-mail: elena.cacic@gmail.com

Mentor: prof.dr.sc. Marković Branimir

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate study, Financial management

Elena Čačić

Tax havens and tax evasion within European Union members

Graduate paper

Osijek, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studentice: Elena Čačić

JMBAG:0010218711

OIB: 52211520307

e-mail za kontakt: elena.cacic@gmail.com

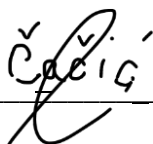
Naziv studija: Diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Naslov rada: Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar država članica Europske unije

Mentor rada: prof.dr.sc. Marković Branimir

U Osijeku, 15.9.2021. godine

Potpis _____

Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar država članica Europske unije

SAŽETAK:

Porezni sustavi koji obuhvaćaju sve poreze i porezne oblike u određenoj zemlji imaju veliku ulogu u području obavljanja poslovanja u određenoj zemlji te utječu na ponašanje poreznih obveznika. Postoje brojne pozitivne i negativne strane unutar poreznih oaza. Jedna od negativnih strana jest neispunjenje poreznih obveza od strane poreznih obveznika. Najvažnije karakteristike negativnih strana poreznih oaza su prisiljavanje poreznih obveznika na ispunjenje njegovih obveza, nepovratnost, te nepostojanje neposredne protunaknade. S rastom poreznog tereta ili visokim poreznim obvezama, otpor poreznih obveznika sve više i više raste, te pokušavaju izbjeći platiti cijeli iznos poreza. Promatrajući porezne obveze na međunarodnoj ili europskoj razini, zaključuje se kako su u svakoj zemlji porezni sustavi drugačiji, te porezni obveznici pokušavaju izbjeći plaćanje poreza tako da iskoriste različite porezne sustave drugih zemalja. To je razlog zbog kojeg zemlje primjenjuju porezne mehanizme kojima nastoje privući poslovne subjekte i ostvariti konkurentsku prednost. Sukladno tome, došlo je do nastanka poreznih oaza u kojima se porezi plaćaju u vrlo malom iznosu ili se ne plaćaju uopće.

Kroz analizu ovog diplomskog rada vidljivo je kako zakoni i regulative bilo koje zemlje pružaju stranim investitorima mogućnost upotrebe offshore tvrtki, offshore bankovnih računa i kreditnih kartica, sve to kako bi se porezna davanja minimizirala. Sve navedeno predstavlja dio poreznih oaza kojima nedostaje transparentnost, tajnost bankovnih podataka i odbijanje podjele podataka s vlastima drugih država. Također, porezne oaze osiguravaju legalan status virtualnim poduzećima. Republiku Hrvatsku karakteriziraju porezi prema svojim oblicima, te ukoliko dođe do izbjegavanja plaćanja poreza ili smanjenja iznosa poreza koji treba biti uplaćen, vlada RH će angažirati nadzorna tijela kako bi proveli postupak protiv fizičkih ili pravnih osoba koje su utajile određeni porez.

Ključne riječi:

porezi, porezne oaze, offshore kompanije, utaja poreza, evazija, porezni obveznici

Tax havens and tax evasion within European Union members

ABSTRACT:

Tax systems that cover all taxes and forms of taxation in a particular country play a major role in doing business and influence the behavior of taxpayers. There are a lot of pros and cons of tax havens. One of the negative sides is the evasion of tax obligations by taxpayers. The most important characteristics of the negative sides of tax havens are forcing taxpayers to fulfill their obligations, non-refundability, and the absence of direct consideration. With the growth of the tax burden or high tax liabilities, the resistance of taxpayers is increasing as they are trying to avoid paying the full amount of tax. Looking at tax liabilities at the international or European level, one can conclude that tax systems are different in each country, and taxpayers try to avoid paying taxes by taking advantage of different tax systems of other countries. That is the reason why countries apply tax mechanisms that seek to attract businesses and gain a competitive advantage. Consequently, tax havens have emerged in which taxes are paid in very small amounts or are not paid at all.

Having analyzed the data, it is clear that laws and regulations of any country can provide foreign investors with an opportunity to use offshore companies, offshore bank accounts and credit cards, all in order to minimize taxes. All of the above are part of tax havens which lack transparency, secrecy of banking data and refuse to share data with the authorities of other countries. Also, they provide legal status to virtual companies. Republic of Croatia is characterized by taxes according to their forms, if there is tax evasion or reduction of the amount of tax that has to be paid, the Croatian Government will engage supervisory bodies to conduct proceedings against natural or legal persons who have evaded certain taxes.

Keywords:

Taxes, tax oases, offshore companies, tax evasion, taxpayers

Sadržaj:

1.Uvod	1
2.Metodologija rada.....	3
2.1. Predmet istraživanja rada	3
2.2. Metode rada	3
2.3. Struktura rada.....	4
2.4. Istraživačka pitanja rada.....	5
3.Porezne oaze.....	6
3.1. Definicija poreznih oaza.....	6
3.2. Porezne oaze kroz povijest	7
3.3. Vrste poreznih oaza.....	9
3.4. Porezni trendovi u EU	11
3.5. Porezna konkurencija i porezna harmonizacija	12
3.6. Pozitivne strane poreznih oaza	16
3.7. Negativne strane poreznih oaza	18
4.Offshore kompanije	20
4.1. Offshore bankovni računi i financijske usluge	22
5.Izbjegavanje plaćanja poreza unutar EU	25
5.1. Pojavni oblici utaje poreza	25
5.2.Mjere sprječavanja i izbjegavanje plaćanja poreza u RH.....	26
5.3.Izbjegavanje plaćanja poreza u prošlosti.....	28
5.4.Porezna evazija i porezni bijeg	29
5.5. Izbjegavanje plaćanja poreza i utaja u RH prema vodećim poreznim oblicima.....	30
5.5.1. Porez na dobit	32
5.5.2. Porez na dohodak.....	32
5.5.3. Porez na dodanu vrijednost	33

6. Nadzor međunarodnih institucija nad poslovanjem u poreznim oazama	34
6.1. Nadzorna tijela u Republici Hrvatskoj	34
6.2. Ured za sprječavanje pranja novca.....	38
6.3. Nadzor Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD).....	39
6.4. Nadzor Međunarodnog Monetarnog fonda nad offshore centrima.....	41
7. Najpoznatije afere poreznih oaza	42
7.1. Slučaj Google.....	42
7.2. Slučaj Apple i Irska	44
7.3. Slučaj Luxemburg Leaks	46
8. Rasprava.....	47
9. Zaključak.....	51
LITERATURA.....	52
Popis slika.....	54
Popis tablica.....	55

1.Uvod

Cilj ovog diplomskog rada jest obraditi temu poreznih oaza i prikazati kroz teoriju i primjere kako izgleda izbjegavanje plaćanja poreza unutar država članica Europske unije.

Kako bi se ova tema što kvalitetnije prikazala, obrađena je sama definicija poreznih oaza, zatim promatranje poreznih oaza kroz povijest, te njihove dobre i loše strane.

Mnoge zemlje primjenjuju porezne mehanizme sa ciljem ostvarenja konkurentske prednosti te privlačenja poslovnih subjekata što je dovelo do nastanka poreznih oaza. Porezni obveznici nastoje izbjeći plaćanje poreza ili ga platiti u manjem iznosu nego što je potrebno. Plaćanje poreza državi ne ide u prilog niti jednoj pravnoj ili fizičkoj osobi, te zbog toga nastaju porezna utočišta ili mjesta na kojima se može izbjeći plaćanje poreza.

Poreznom konkurencijom može doći do ograničenja političkih odluka država članica, kako bi se uklonila porezna konkurencija, pomoću harmonizacije bi se trebali izjednačiti brojni aspekti poslovanja poslovnih subjekata. Analizirani pojavni oblici utaje poreza, mjere sprječavanja plaćanja poreza u RH, značenje temeljnih pojmova poput poreznog bijega i porezne evazije te prikazano izbjegavanje plaćanja poreza u prošlosti. Nadalje, istraženi su i prikazani oblici izbjegavanja plaćanja poreza i utaje u RH prema vodećim poreznim oblicima. Također, države članice Europske unije silno nastoje spriječiti utaje poreza na način da angažiraju velike institucije kao što su međunarodne institucije nad poslovanjem u poreznim oazama, između ostalog ističu se Ured za sprječavanje pranja novca, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj te Međunarodni monetarni fond nad offshore centrima. Velike probleme i štetu nacionalnoj ekonomiji zadaju upravo porezne oaze, te porezni obveznici koji svim silama nastoje izbjeći plaćanje poreza. Kako bi zemlje Europske unije, a tako i cijelog svijeta riješile probleme koje im zadaju porezne oaze i porezna evazija, angažiraju sve više organizacija i nastoje uvesti što rigoroznije mjere za osobe koje izbjegavaju platiti porez u cijelosti.

Kroz rad će se spomenuti porezni oblici u Republici Hrvatskoj kako bi se поближе prikazala povezanost između utaje poreza u državama članicama i RH. Kao vodeći oblici izbjegavanja plaćanja poreza su porez na dobit, porez na dohodak i porez na dodanu vrijednost. Ova tri oblika poreza su najvažnija za cijelu Europu, pa su jednako tako važni i za Republiku Hrvatsku.

Kroz istraživački dio ovog rada fokus jest na najpoznatijim slučajevima izbjegavanja plaćanja poreza poput Google-a, Apple, te Luxemburg Leaks-a. Ovo su samo neki od slučajeva, kako bi se prikazao način utaje poreza, kako to funkcionira, te kako su prošle poznate svjetske organizacije nakon ovakvih utaja. Mjere za sprječavanje utaja poreza ponekad i nisu rigorozne koliko bi trebale biti, te je nemoguće otkriti sve porezne utaje. Pred sam kraj rada, unutar rasprave prikazana je lista poreznih dužnika fizičkih i pravnih osoba unutar Republike Hrvatske. Sukladno tome, postavljaju se pitanja kroz rad: Koliko su rigorozne mjere Nadzornih tijela u EU i Republici Hrvatskoj prilikom utaje poreza i poslovanja putem poreznih oaza? Drugo pitanje jest: Koliko je uspješna harmonizacija u sprječavanju štetne porezne konkurencije?

Prilikom obrade teorijskog dijela istaknuti će se glavne definicije vezane za porezne oaze, utaju poreza, te njihovu prošlost odnosno povijesni dio. Istraživački dio koji je fokusiran na nadzorna tijela i najvažnije slučajeve prilikom utaje poreza donijeti će odgovore na ova dva pitanja, te će se o tome raspraviti pred samim krajem ovog diplomskog rada, te prilikom donošenju zaključka.

2. Metodologija rada

Predmetna, vremenska i prostorna određenost u samom kontekstu teme rada sažete su u metodologiji rada. Kroz sljedeće poglavlje prikazati će se metode koje su korištene prilikom pisanja i istraživačkog dijela rada. Kroz strukturu rada prikazani su svi dijelovi koji povezani čine cjelinu rada.

2.1. Predmet istraživanja rada

Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar zemalja članica Europske unije odnosno porezna evazija predstavljaju predmet istraživanja diplomskog rada. U prvom dijelu rada naglasak se stavlja na porezne oaze, dok je u drugom dijelu rada naglasak na izbjegavanju plaćanja poreza, nadalje, navode se poznati slučajevi odnosno afere koje su poznate za izbjegavanje plaćanja poreza. Cilj je rada spoznati teorijski okvir poreznih oaza i teoriju izbjegavanja plaćanja poreza unutar Europske unije, također naglasiti ulogu i važnost offshore kompanija. Sa praktičnog aspekta, cilj je istražiti porezne trendove i konkurentnost unutar Europskih zemalja, te prikazati primjere poznatih afera izbjegavanja plaćanja poreza, donoseći vlastite zaključke o promjenama i razlozima zbog kojih su nastajale.

2.2. Metode rada

Podaci koji su korišteni u ovom diplomskom radu baziraju se na sekundarnim podacima odnosno podaci koji su objavljeni u knjigama, člancima, web stranicama. U radu je korištena baza podataka sa znanstvenim i stručnim radovima, Google Scholar. Radovi koji su preuzeti sa Google Scholar su korišteni u izradi teorijskog dijela vezanog za porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza. Porezne oaze i porezna evazija su jako popularna tematika među brojnim ekonomistima, iz toga razloga postoji mnogo dostupne literature. Popis literature koja je korištena u ovom diplomskom radu nalazi se na samom kraju rada.

Unutar rada korištene su sljedeće metode:

- Metoda dedukcije (pojednostavljanje pojmova),
- Metoda klasifikacije (podjela pojmova)
- Metoda indukcije (pretvaranje nekoliko jednostavnih pojmova u složeniji).

Metoda dedukcije korištena je kroz definiranje pojma poreznih oaza, porezne evazije, te kroz definiranje pojmova porezne harmonizacije, porezne konkurencije i offshore kompanija.

Metoda klasifikacije odnosno podjela samih pojmova korištena je unutar tabličnog prikaza u kojem su prikazane vrste poreznih oaza. Metoda indukcije korištena je prilikom prikaza načina na koji funkcioniraju offshore kompanije, te unutar poglavlja porezne evazije. Radom se prezentiraju statistički podaci putem tekstualnih tabličnih prikaza i shematskih prikaza.

2.3. Struktura rada

Uvod predstavlja početak ovog diplomskog rada, samim uvodom pokušava se pobliže objasniti tema rada. Zatim slijedi poglavlje metodologija rada, kojom se prikazuje predmet istraživanja-porezne oaze i izbjegavanja plaćanja poreza unutar država članica Europske unije, koji se predmetno, vremensko i prostorno razgraničava. Pojmovnim određenjem poreznih oaza definiraju se porezne oaze, vrste poreznih oaza, povijest nastanka, njihove dobre i loše strane. Potom slijedi prikaz pojmovnog određenja izbjegavanja plaćanja poreza unutar država članica Europske unije, naglasak se stavlja na poreznu konkurenciju i porezne trendove unutar EU. Zatim u nastavku rada objašnjava se uloga i funkcija offshore kompanija i njihova važnost u financijskom sektoru. Prikaz poznatih svjetskih afera o izbjegavanju plaćanja poreza, te govoreći o institucijama koje se bave nadzorom poreznih obveznika dolazimo do završetka samog rada. Pri završetku rada nalazi se rasprava, nakon koje slijedi zaključak unutar kojeg su prikazani zaključci o istraženoj temi, te korištenim referencama u nastanku teorijskog i praktičnog uvida u temu poreznih oaza i izbjegavanja plaćanja poreza unutar država članica EU.

2.4. Istraživačka pitanja rada

Kroz čitav rad protežu se dva istraživačka pitanja ili hipoteze.

Zaključak diplomskog rada donosi jezgrovite odgovore istraživačkih pitanja na temelju istraženog. Istraživačke hipoteze su sljedeće:

H1: Nadzorna tijela u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj uspješno provode mjere za sprječavanje utaje poreza i poslovanje putem poreznih oaza.

H2: Porezna harmonizacija uspješna je u sprječavanju štetne porezne konkurencije zemalja članica Europske unije.

3.Porezne oaze

Poslovni subjekti, obveznici su plaćanja raznih nameta poput poreznih davanja, kao prisilnih davanja državi, što im nije u interesu te im otežava poslovanje. Kako bi se što više oslobodili opterećenja koja stvaraju porezi, smišljali su načine kako izbjeći porezna davanja. Neki od načina su: staviti odgovarajuće brojke u bilance, srediti profitabilnost, smanjiti poreznu stopu. U ovom dijelu rada definirane su porezne oaze, povijest nastanka, vrste poreznih oaza, zatim porezni trendovi, porezna konkurencija i harmonizacija, te dobre i loše strane poreznih oaza.

3.1. Definicija poreznih oaza

Definiranje porezne oaze u potpunosti nije moguće jer ne postoji točna i jedinstvena definicija. „Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) prva je u izvješću 1998. definirala obilježja, pa se, sukladno tome, poreznom oazom smatra područje bez ili s niskim poreznim opterećenjem, nedostatkom učinkovite razmjene obavijesti i transparentnosti te izostankom potrebe za stvarnom aktivnošću.“ (Sertić, 2012:42).

Nadalje, Sršan u svom istraživačkom radu ističe kako se „poreznom oazom smatra bilo koja zemlja čiji zakoni i regulative omogućavaju stranim investitorima (fizičkim i pravnim osobama) da smanje svoja porezna davanja kroz upotrebu tzv. offshore načina poslovanja poput trusteva, IBC-a (engl. *Internacional Business Corporation*), bankovnih računa i kreditnih kartica.

“ Te naglašava da su poznate i kao porezna utočišta ili rajevi (engl. *tax haven*), a tvrtka koja je registrirana kao ekonomski subjekt u takvoj zemlji nosi naziv offshore kompanija.“ (Sršan, 2010:3).

„Uobičajeno, poslovanje ovih tvrtki bazira se na trgovini, osiguranju, prijevozu, investicijama, fondovima i financijama.“ (Sršan, 2010).

Veći dio poreznih oaza obilježava dvostruki monetarni kontrolni sistem. Naime, s obzirom na valutne tečajeve, razlikom u tečajevima valuta u zemljama u kojima je to primjenjivo, može se postići povećana dobit. Također, postoji mogućnost otvaranja poduzeća od strane osobe koja nije iz te zemlje sa ciljem međunarodnog poslovanja.

Sršan (2010) nadalje ističe kao temeljne razloge popularnosti poreznih oaza globalno okruženje i prednosti koje nudi svaka pojedina oaza poslovnim subjektima. „Pod globalnim okruženjem podrazumijeva se okruženje koje je ugodno za svakog poreznog obveznika, minimalna porezna davanja čime se život čini ugodnijim i lakšim, a time dohodak postaje viši.“ (Sršan, 2010). Takvo okruženje pogoduje poslovnim subjektima koji su u prilici otvoriti poduzeće i poslovati uz poprilično niže troškove te vršiti isplatu plaća bez poreza. Uz to, porez na dobit ostaje unutar poduzeća na kraju svake poslovne godine što utječe na stalno povećanje kapitala tvrtke.

„Kroz mnogo godina, sve više i više zemalja prezentiralo se kao porezni raj u namjeri da promiču turizam i privuku što više stranih investicija. Kao rezultat toga, danas postoje zemlje koje nemaju poreze ili imaju niske poreze i ostale koje nude specijalna izuzeća ili nagodbe za strane investitore.“ (Sršan, 2010:10).

3.2. Porezne oaze kroz povijest

Povijest poreznih oaza dolazi još iz doba Antičke Grčke kada su neki grčki otoci imali ulogu spremišta za inozemnu robu pomorskim trgovcima koji su uspijevali izbjeći dvopostotno oporezivanje koje se vršilo u Ateni za svu uvezenu robu. Pretpostavlja se kako se porezna evazija prvi puta pojavila još 756.godine u vrijeme kada je osnovan Vatikan.

„U srednjem vijeku su trgovci slobodnih trgovačkih gradova u Njemačkoj i susjednim zemljama, okupljeni u Ligu Hansa, a koji su započeli posao u Londonu, bili pošteđeni plaćanja poreza. Američke su kolonije trgovala iz Latinske Amerike kako bi izbjegli oporezivanje od strane Velike Britanije.“ (Sršan, 2010:3).

„U vrijeme propasti Rimskog Carstva veliki broj rimskih obveznika prelazi barbarima u cilju izbjegavanja poreznog ropstva odnosno izbjegavanja plaćanja poreza. U 7. i 8. stoljeću katolici su svoje porezne oaze pronalazili u islamskim zemljama, dok se prvom poreznom oazom u novom vijeku smatra Amerika. Jedan od glavnih razloga odlaska u tzv. Novi Svijet je izbjegavanje plaćanja poreza, ispred vjerskih ili političkih sloboda.“ (Bejaković, 2013:71).

Brojne štete koje su nastale tijekom Prvog Svjetskog rata bile su razlog da pojedini vladari povise poreze u svojim zemljama. Visoki porezi nisu bili jedino u Švicarskoj jer je bila neutralna strana tijekom rata, te su Švicarci imali vrlo niske porezne stope i na taj način su

postigli veliku količinu kapitala. „Lihtenštajn, mala kneževina koja se nalazi između Švicarske i Austrije, usvaja švicarski franak kao valutu 1924., i istodobno donosi svoj građanski zakonik. Lihtenštajn modificira švicarsku i austrijsku praksu, stvara novi korporativni oblik, kontroverzni Anstalt, baziran na temelju austrijskog koncepta zaklade. Novi Zakon o trgovačkim društvima nema zahtjeva ili ograničenja u pogledu državljanstva dioničara tvrtke u Lihtenštajnu. Trokut Zürich-Zug-Lihtenštajn bio je prvi pravi porezni raj. Pošto se broj kompanija značajno povećao nakon 1920., na nagovor odvjetnika i bankara Zürich uvodi porezne povlastice te postaje središte poreznog raja. Novi švicarski zakon zahtijevao je apsolutnu privatnost u odnosu na bilo koji račun u švicarskim bankama.“ (Nikolić, 2004:254).

Kako bi se stvorili korporativni mehanizmi kojima bi se izbjegavalo plaćanje poreza lokalnim vlastima, sredinom 80-tih godina, 20. stoljeća, promijenjen je fokus na legislativu. Tome su pridonijeli i globalizacija, nestabilne političke i ekonomske vlade te slaba komunikacijska mreža nadležnih institucija, a u konačnici došlo je do znatnog pogoršavanja problema porezne evazije. U korist je to išlo internacionalnim korporacijama te su porezne oaze doživjele svoj procvat i postale snažna financijska središta. Nasuprot tome, veliki broj razvijenih zemalja je izgubio poprilično velike svote novca.

Porezne oaze obilježene su i kao mjesta pogodna za kriminalne aktivnosti koje obuhvaćaju pranje novca ostvarenog prodajom droge, neplaćanjem poreza i slično. Osim Švicarske i Lihtenštajna koji predstavljaju najpopularnije porezne oaze, važno je spomenuti kako otoci i manje države poput Andore, Bahama, Belize, Bermude te Britanski Djevičanski otoci su također mjesta koja vode svoje ekonomske politike i imaju vlastite sustave, te su poznata porezna utočišta.

Između navedenih zemalja postoje bitne razlike, a posebno se ističe Švicarska koja pruža najvišu razinu sigurnosti. „Grad Zug tako ima oko 26.000 stanovnika, a oko 30.000 registriranih tvrtki, od kojih je velik dio samo u formi poštanskog sandučića. Jedna od korporacija čije je sjedište u Zugu jest i Transocean, poznat po umiješanosti u havariju naftne platforme u Meksičkom zaljevu 2012. godine. Pretpostavlja se da Transocean godišnje na porezu uštedi oko dvije milijarde US \$ samo zato što je smješten u Zugu umjesto u Teksasu, gdje mu je stvarno sjedište.“ (Jozić, 2017).

3.3. Vrste poreznih oaza

Porezne oaze nastaju kako bi privukle strane investitore, te unaprijedile vlastiti turizam. Neke od zemalja nemaju porezna opterećenja ili su ona vrlo niska, također daju mogućnost nagodbe za strane investitore.

Sertić (2017) ističe kako se najčešće pojavljuju sljedeće vrste poreznih oaza:

1. Porezna oaza bez poreza,
2. Porezna oaza s niskim porezima,
3. Porezne oaze sa porezima koji se odnose na lokalne prihode,
4. Posebna porezna oaza.

U idućoj tablici su detaljnije prikazane navedene vrste poreznih oaza.

Tablica 1 Vrste poreznih oaza

Vrsta	Opis
„Porezna oaza bez poreza	• Nema nikakve vrste poreza na prihode• Naplata samo naknade / pristojbe za tvrtke prilikom ispunjavanja prijava i ostalih regulatornih poslova• Jednostavno osnivanje kompanija• Godišnje pristojbe koje se plaćaju u apsolutnim iznosima nisu ovisne o ostvarenoj dobiti i zamjenjuju klasični porez na dobit• npr. Bahami, Kajmanski Otoci i Bermudski otoci
Porezna oaza s niskim porezima	• oporezuje se dobit pravnih osoba bez obzira gdje je ostvarena, po relativno niskim poreznim stopama u odnosu na druge zemlje• sklapanje ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja – lokalne kompanije žele smanjiti iznos zadržanog poreza na prihode ostvarene u zemljama s visokim poreznim stopama sa kojima su potpisani ugovori

	• npr. Barbados, Britanski djevičanski Otoci, Cipar, Nizozemski Antili, Mađarska i Malta
Porezne oaze sa porezima samo na lokalne prihode	• Oporezuju se dohoci fizičkih osoba odnosno dobit pravnih osoba ako su ostvareni iz domaćih izvora • Od oporezivanja oslobođen bilo koji primitak ostvaren u inozemstvu • Dozvoljeno obavljanje djelatnosti na domaćem i inozemnom teritoriju • Npr. Hong Kong, Irska, Panama, Gibraltar
Posebna porezna oaza	• porezni sustav kao i kod ostalih zemalja, • imaju zakonodavstvo koje omogućava poseban tretman za određene modele tvrtki poput IBC-a, što rezultira izuzećem tvrtke od poreznih obveza • npr. Austrija, Nizozemska, Lihtenštajn, SAD, Luksemburg, Velika Britanija.“

Izvor: izrada autorice prema (Sršan, 2010:5).

Prethodna tablica prikazuje vrste poreznih oaza, te kratak opis njihovih osnovnih karakteristika. Prikazano je kako porezne oaze bez poreza nemaju nikakvu vrstu poreza na prihode, te jednostavno osnivaju kompanije, dok primjerice porezne oaze s niskim porezima sklapaju ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, oporezuju dobit pravnih osoba, odnose se na zemlje poput Malte, Mađarske, Barbadosa, Britanskih Djevičanskih otoka. Oporezivanje dohodaka fizičkih osoba i dobit pravnih osoba koja je ostvarena iz domaćih izvora, pojavljuje se u poreznim oazama sa porezima samo na lokalne prihode, te u zemljama: Hong Kong, Irska, Panama, Gibraltar. Posebna porezna davanja specifična su jer imaju zakonodavstvo koje omogućuje posebne pogodnosti za određene tvrtke, u zemljama: Austrija, Nizozemska, SAD.

3.4. Porezni trendovi u EU

Porezi mogu biti izravni ili neizravni. Izravni porezi služe kako bi se oporezivao osobni dohodak, poslovna dobit, uvoz i izvoz, te imovina. U neizravne poreze pripadaju PDV, uvozne pristojbe ili trošarine, porez na materijalni ili pravni događaj slučajne ili privremene prirode za (pravnu ili fizičku) osobu koja često može biti posrednik, a ne osoba odgovorna za taj događaj (neizravni karakter poreza).

Unutar država članica Europske unije vidljive su velike razlike u strukturi oporezivanja. Kako je navedeno u istraživanjima, Danska, Irska, Malta, Norveška i Island su vodeće prema udjelu izravnih poreza u ukupnim prihodima od poreza.

Nadalje, prema istraživanjima prikazan je nizak udio doprinosa za socijalno osiguranje u ukupnim prihodima od poreza, takav udio zabilježen je u Islandu, Norveškoj, Danskoj. Slovačka i Češka bilježe visok udio doprinosa za socijalno osiguranje u ukupnim prihodima od poreza, ali bilježe nizak udio od izravnog poreza.

„U Danskoj postoji poseban razlog za iznimno nizak udio doprinosa za socijalno osiguranje jer se većina izdataka za socijalnu skrb financira iz općih poreza. Budući da je za to potrebna visoka razina izravnih poreza, udio izravnog oporezivanja u ukupnim prihodima od poreza u Danskoj najveći je među svim državama članicama.“ (Pfeiffer, 2020:6).

Države poput Hrvatske, Bugarske i Mađarske imaju puno manji udio izravnih poreza budući da su usvojile paušalne sustave s graničnim stopama ispod prosjeka EU-a, koje obično potiču veće smanjenje izravnih poreznih stopa od neizravnih poreznih stopa.

Naime, „u ovim zemljama se niži udjeli izravnih poreza uravnotežuju relativno višim udjelima neizravnih poreza. Međutim, niži udjeli izravnih poreza u Slovačkoj, Češkoj i Litvi uravnotežuju se relativno višim udjelima doprinosa od socijalnog osiguranja.“ (Pfeiffer, 2020:40).

Bez obzira što obične građane oporezivanje dosta zamara, ono je važan element u funkcioniranju ekonomskog sustava diljem svijeta, te kao takvo predstavlja najbitniji izvor prihoda potrebnog za punjenje državnog proračuna zemalja.

„Europska Unija ima tendenciju usklađivanja i ujednačavanje nacionalnih zakonodavstava u području oporezivanja na razini država članica. No, porezna politika EU je u početku uglavnom bila usmjerena na sprječavanje narušavanja tržišnog natjecanja. Jedan od uspjeha koji je uslijedio je i zakonodavni okvir o sprječavanju dvostrukog oporezivanja u prekograničnim državama.“ (Pfeiffer, 2020).

3.5. Porezna konkurencija i porezna harmonizacija

Države članice Europske unije sklone su zajedničkoj poreznoj harmonizaciji koja se odnosi na poreze na dodanu vrijednost i trošarine. Iako se ističe da je porezna konkurencija u pravilu dobra, moguće je da se desi ograničenje političkih odluka drugih država članica.

To je jednostavno obrazloženo u primjeru koji ističe autor Pfeiffer „ukoliko se u jednoj od država uvede porezna mjera na dohodak od kapitala, kao reakcija u drugim državama ta se razina oporezivanja smanjuje. U cilju nadoknađivanja tog smanjenja, države članice povećavaju oporezivanje primjerice dohotka od rada. Na taj način poduzeća i radnici preuzimaju na sebe veći teret, što smanjuje njihove prihode. To onda postavlja ključno pitanje pravednosti poreznih sustava.“ (Pfeiffer, 2020:44).

Vodeći se činjenicom da „harmonizacija podrazumijeva izbjegavanje štetnog utjecaja na slobodno kretanje roba, usluga i kapitala“ (Pfeiffer, 2020:17), jasno je da pojedine države, gledajući članice Europske unije, žele harmonizirati porezni sustav unije, međutim određeni dio članica se odupire. U cilju lakšeg postignuća, planira se uvođenje odlučivanja putem većine, u kojem bi samo dio država članica mogao donijeti odluke, dok bi se jednoglasno odlučivanje u ovom slučaju, ukinulo. Takav način odlučivanja doveo bi do sprječavanja poreznih prijevara, utaja poreza i smanjenja visine poreza općenito.

Uspostava jedinstvene ekonomske i monetarne unije, ima potrebu prilagođavanja gospodarskim i poreznim trendovima, stoga je bitno da se donesu odluke koje će svima biti od koristi. „Kako bi EU dobila na konkurentnosti, potreban joj je zajednički modalitet npr. poreza na dobit, a kojeg usporava jednoglasno odlučivanje. Neke države tome nisu sklone i ne žele

pogriješiti u odluci jer ukoliko se to dogodi, takvu odluku može za sada poništiti samo nova jednoglasna odluka.“ ističe u svom radu (Pfeiffer, 2020:44).

Nadalje, jedan od načina jednostavnog punjenja proračuna određene zemlje su i trošarine koje su vezane uz proizvode čija je potražnja konstantna, što pojašnjava činjenicu da se zemlje ne žele odreći takvih prihoda. „Kod drugih vrsta poreza na razini država EU javlja se konkurencija. Tome doprinosi činjenica da svaka država članica, svaka na svoj način ima posložen sustav, od političkog sustava do ekonomske razvijenosti. Upravo ta različitost u poreznim sustavima uvjetuje postojanje porezne konkurencije o kojoj diskutiraju mnogi autori, a koju neki smatraju pozitivnom, a neki štetnom za gospodarstva Unije.,, (Pfeiffer, 2020:45).

Sokol (2010) navodi da je „samu poreznu konkurenciju prilikom oporezivanja dobiti poduzeća teško definirati, ali većina postojećih definicija ide u smjeru da je tumači kao vid konkurencije koji će dovesti do suboptimalne razine oporezivanja i podcijenjenosti javnih dobara, što pak u konačnici dovodi do erozije države blagostanja.“ (Sokol, 2008:3).

Gledajući kao jedno od rješenja, uspostava unificiranog poreznog sustava bi omogućila ravnomjeran razvoj blagostanja u državama članicama, međutim postavlja se pitanje da li bi svrha bila ispunjena. S obzirom da EU ima cilj stabilizirati porezne prihode zemalja članica unutar svoje porezne politike te ukloniti poteškoće unutar tržišta i poboljšati zapošljavanje.

„Visine indirektnih poreza kao što su PDV, porez na dobit i trošarine, pod ingerencijom su odlučivanja svake države posebno. Moguće pojavljivanje štetne porezne konkurencije provodi Europska Unija, a ista onemogućuje slobodno kretanje roba i usluga na području EU.“ (Pfeiffer, 2020:45).

Svakako je potrebno težiti razini konkurentnosti poduzećima iz SAD-a uzimajući u obzir njihovu prednost velikog domaćeg tržišta. Trenutno aktualni porezni sustavi mogu utjecati na poslovanje poduzeća unutar unije te onemogućiti učinkovitost poslovanja. Nastavno na navedeno, Komisija EU ima teži sprječavanje štetne porezne konkurencije unutar unije.

„Tijela EU-a zalažu se za harmonizaciju oporezivanja dobiti i nastoje iznaći način kako spriječiti bijeg profita u porezne oaze.“ (Bejaković, 2014:50).

Dakle, pokušavaju istisnuti štetne porezne konkurencije primjenom harmonizacije ujednačavanja segmenata i aspekata poslovanja poslovnih subjekata na cijelom tržištu EU.

Ujednačeni porezni sustav nekim zemljama bi bio od koristi, dok drugima ne bi. Došlo bi do smanjenja prihoda u proračunu što bi pak imalo političke implikacije na državu, Vladu te

suverenost. „Ukoliko će zajednički porezni zakon na razini Unije donijeti mnoge slabosti i oslabiti mnoge ekonomije, onda ga ni ne treba donositi u toj mjeri. Bolje je uskladiti zajedničko porezno zakonodavstvo do te mjere koja neće narušiti suverenitet država, a koje će spriječiti moguće prijevare na polju poreznih utaja i slično. Dakle, potrebno je ići do one mjere kako bi pravni okvir bio sa što manje ekonomske štete po bilo koju članicu i njene stanovnike, a s druge strane, da posloži sve na svoje mjesto i omogući zajednički razvoj svih država članica na području poreza i iskorijeni štetne posljedice porezne konkurencije kao takve.“ (Pfeiffer, 2020:46).

U Europskoj uniji su poprilične različitosti među članicama te je upitno da li će se ikada postići dogovor i uspostaviti dokument koji će zadovoljiti svim prohtjevima te omogućiti rast i podizanje kvalitete života.

Slijedi tablični prikaz standardne stope PDV-a u članicama EU.

Tablica 2 Prikaz standardne stope PDV-a koje se primjenjuju u zemljama članicama Europske unije

Država članica Europske unije	Standardna stopa PDV-a (%)
Austrija	20
Belgija	21
Bugarska	20
Cipar	19
Češka	21
Njemačka	19
Danska	25
Estonija	20
Grčka	24
Španjolska	21
Finska	24
Francuska	20
Hrvatska	25
Mađarska	27
Irska	23
Italija	22

Litva	21
Luksemburg	17
Latvija	21
Malta	18
Nizozemska	21
Poljska	23
Portugal	23
Rumunjska	19
Švedska	25
Slovenija	22
Slovačka	20

Izvor: izrada autorice prema podacima preuzetih sa Europa.eu

U tablici su prikazane standardne stope PDV-a za države članice Europske unije prema posljednjem izvješću iz 2021.godine. Najvišu standardnu stopu PDV-a ima Mađarska, u iznosu od 27%. Slijede je Hrvatska, Švedska i Danska sa standardnom stopom PDV-a od 25%. Hrvatska stopa PDV-a je iznimno visoka s obzirom da Hrvatska nema visoki standard kao Švedska i Danska. U Republici Hrvatskoj trebalo bi doći do smanjenja PDV-a, jer predstavlja veliko opterećenje za građane RH. Vidljivo je kako Njemačka ima standardnu stopu 19%, dok najnižu standardnu stopu ima Luksemburg u iznosu od 17%. Harmonizacija unutar država članica je napredna, ali postoji još dosta prostora za nove promjene i veći napredak.

3.6. Pozitivne strane poreznih oaza

U proteklih desetak godina, termin *offshore financijski centar* zamijenio je izraz porezna utočišta. Odražavajući svoj rastući značaj u svijetu međunarodnih financija, *offshore financijski centar* je uveliko unaprijedio globalnu sliku i dalje popularnog poreznog utočišta.

Prednosti poreznih oaza ima mnogo, a u nastavku će biti navedene neke od glavnih prednosti. (Spudić, 2014:41).

- **„Manja stopa poreza**

Mnoge porezne oaze nude porezne poticaje stranim investitorima. Za malu zemlju bez ikakvog rudnog bogatstva i s malim brojem stanovnika, privlačenje investitora može dramatično povećati ekonomsku aktivnost. Jednostavnim rječnikom, offshore ulaganje se događa kada offshore investitori osnuju korporaciju u stranoj zemlji. Korporacija djeluje kao zaštitni oklop za račune investitora koji ih štiti od velikih poreza koje bi morali platiti u svojoj matičnoj državi. Budući se navedena korporacija ne uključuje u lokalna zbivanja niti posluje sa lokalnim kompanijama, mora plaćati samo malu stopu poreza ili u nekim slučajevima, ne mora uopće plaćati porez. Mnoge strane kompanije su također izuzete od plaćanja poreza kada ulažu na američka tržišta. Zbog navedenog, investiranje novca kroz strane korporacije je daleko unosnije nego kad pojedinac sam investira.

- **Zaštita sredstava**

Offshore centri su popularne lokacije za restrukturiranje vlasništva nad određenim sredstvima. Kroz fondove, zaklade ili kroz postojeće korporacije individualno vlasništvo nad određenim sredstvima može biti prebačeno sa ljudi na druge pravne entitete. Mnogi pojedinci koji su zabrinuti oko tužbi ili zbog pozajmica koje im trebaju doći na naplatu odluče prebaciti dio svojih sredstava na entitet koji se nalazi izvan njihove matične države. Nakon što naprave ovakva prebacivanja vlasništva i posjeduju papirnati dokaz da je prebacivanje izvršeno, ne moraju se brinuti da će njihova sredstva biti zaplijenjena u matičnoj državi. Ako je osoba koja prebacuje vlasništvo na neki drugi entitet državljanin SAD-a, njegov status kao pojedinca koji prebacuje vlasništvo na neki drugi entitet omogućuje mu da napravi određene priloge svojoj offshore zakladi bez plaćanja poreza na dohodak.

- **Povjerljivost**

Mnoge offshore oaze imaju i dodatnu beneficiju u vidu zakona o privatnosti korporativnih i bankarskih podataka. Ako je povjerljivost korporativnih i bankarskih podataka narušena, postoje ozbiljne posljedice za osobu ili osobe koje su prekršile zakon o privatnosti podataka. Primjer narušavanja tajnosti bankarskih podataka je otkrivanje identiteta klijenata. Međutim, ovakva tajnovitost ne znači da su svi offshore investitori kriminalci koji imaju nešto za kriti. Zakoni u većini poreznih oazama dozvoljavaju otkrivanje identiteta klijenta u slučaju trgovanja drogom, pranja novca i drugim ilegalnim aktivnostima. Sa gledišta investitora visokog profila, držanjem u tajnosti informacija kao što su investitorov identitet, omogućava tom istom investitoru da kupuje dionice javne kompanije u tajnosti i time stekne znatnu financijsku i legalnu prednost. Visokoprofilni investitori ne žele da cijela javnost sazna u koje dionice oni ulažu. Budući nacije nisu dužne prihvatiti zakone druge vlade, porezne oaze su, u većini slučajeva, imune na zakone koji se primjenjuju u državi gdje investitor ima mjesto prebivališta.

- **Diversifikacija ulaganja**

U nekim državama, regulacije ograničavaju međunarodne mogućnosti za ulaganje koje su dostupne građanima. Mnogi investitori smatraju da takva ograničenja sprečavaju stvaranje diversificiranog investicijskog portfelja. Offshore računi su daleko fleksibilniji te daju investitorima neograničeni pristup međunarodnim tržištima i svim većim burzama.“ (Spudić, 2014:41).

Prethodno su navedene dobre odnosno pozitivne strane poreznih oaza. Manja stopa poreza unutar pojedinih država svakako predstavlja jednu od ključnih stavki, jer privlači velik broj stranih investitora. Također, povjerljivost i zaštita podataka unutar offshore financijskih centara dobro su postavljeni. Teško je otkriti identitet ulagača, iznose ulaganja i ostale informacije vezane za određenog korisnika. Porezna konkurencija ima pozitivan učinak na razvoj suvremenih poreznih sustava. Pozitivan utjecaj odnosi se na razvoj unutarnjeg tržišta zemalja članica Europske unije. Porezne sustave čini kvalitetnijima i boljima za građane.

U nastavku su objašnjene negativne strane poreznih oaza.

3.7. Negativne strane poreznih oaza

Postojanje poreznih oaza ima brojne loše strane, kako porezna utočišta predstavljaju korist nekim zemljama, istodobno su šteta drugim zemljama koje provode politiku kvalitetnog poreznog sustava. Porezni obveznik ima pravo da pregovara sa vlastima i da samim time ostvaruje veća prava, što je prikaz netransparentnosti poreznih oaza.

Prilikom premještanja investicija u zemlju sa niskim poreznim opterećenjem, može svakako doći do poteškoća unutar države, te povećanja poreznog opterećenja na plaće, potrošnju. Također, može doći do nestabilnosti poreznog sustava, visoke nezaposlenosti, povećanja troškova rada.

Banke su ključan faktor u poslovanju poreznih oaza, jer pomažu poreznoj evaziji, te fizičkim i pravnim osobama prilikom utaje poreza. Offshore banka predstavlja banku koja se ne nalazi u zemlji rezidenta, naime ona je smještena u zemlji koja ima nisku stopu poreza ili uopće nema opterećenje oporezivanja. Prednosti koje nudi offshore banka su brojne, a odnose se na velik stupanj privatnosti, nisku ili nultu stopu poreza, zaštita od financijske nestabilnosti. Offshore centri predstavljaju mjesta koja izazivaju velike posljedice, pružaju strogu tajnovitost i blage regulacijske mehanizme. Na taj način predstavljaju konkurenciju ostalim zemljama, te ih potiču da snize svoja porezna opterećenja, promiču pranje novca, manipulacije na tržištu i mnoge druge ilegalne aktivnosti. Ovim načinom funkcioniranja dolazi do štete drugih neodgovornih i neiskusnih poduzetnika koji ovakvim putem osiromašuju vlastitu državu što vodi u veliku recesiju i nerazvijenost. „Posljedice poslovanja u poreznim oazama manifestiraju se kroz sve veću razliku u podjeli bogatstva između bogatih i siromašnih, gubitak radnih mjesta, usporavanje ekonomskog razvoja, posebice nemogućnosti izgradnje socijalne infrastrukture, ali i kroz dovođenje u pitanje države kao organa vlasti. Multinacionalne korporacije i bogati poduzetnici iskorištavaju sve moguće mehanizme da izbjegnu plaćanje poreza, osobito one koji se nude u poreznim oazama. Na taj način države su spriječene da kroz prikupljanje poreznih prihoda od korporacija i bogatih stanovnika obnavljaju, grade i unaprjeđuju socijalnu, obrazovnu, zdravstvenu, mirovinsku infrastrukturu na kojoj se temelji blagostanje ljudi i održivi ekonomski razvoj.“ (Mihaljević, 2012).

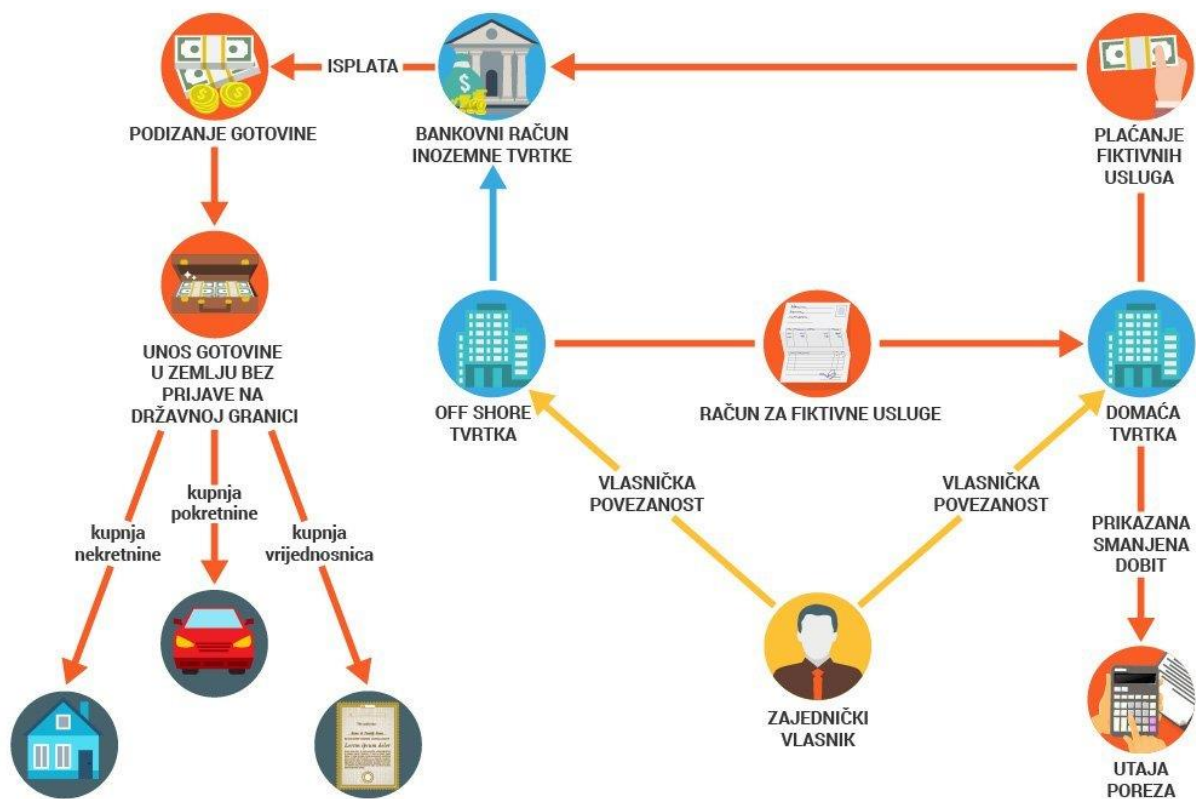
Dolazi do povećanja stope kriminala na svjetskoj razini, pražnjenja proračuna od strane loših poduzetnika koji svoje prihode ulažu u offshore kompanije i tako osiromašuju vlastite zemlje. „Sadašnji uvjeti poslovanja u poreznim oazama pridonose i čestim pojavama financijskih kriza

koje su ostavile najveće posljedice u siromašnim sredinama. Špekulativni poslovi s nekretninama i valutom izazivaju nestabilnost valute, bijeg kapitala, a ljude prepuštaju još većem siromaštvu. Financijska kriza u istočnoj Aziji, udvostručila je broj siromašnih u Indoneziji na 40 milijuna, a financijska kriza iz 2008. nezaustavljivo postavlja rekorde u broju nezaposlenih i siromašnih.“ (Mihaljević, 2012).

Financiranje, pribavljanje javnih dobara i usluga, pribavljanje javnih prihoda, rad javne uprave predstavljaju čimbenike koje treba promatrati kako bi došlo do određenog stupnja blagostanja u državi.

4. Offshore kompanije

Porezni rajevi ili tax havens kao određena regija koju odabiru fizičke ili pravne osobe koje imaju cilj platiti što manji porez, odabiru offshore kompanije i tržišta kao mjesta u kojima će moći legalno poslovati uz što manja porezna davanja. Važno je spomenuti kako se u proteklim godinama bilježe negativne posljedice samog djelovanja offshore kompanija na finansijskim tržištima, te ih brojne organizacije nastoje suzbiti i ukloniti njihovo poslovanje, jer donose veliku štetu nacionalnoj ekonomiji. Offshore kompanija predstavlja tvrtku koja je osnovana u drugoj zemlji koja pripada poreznom rajju, te ima poseban porezni status.

Slika 1 Shematski prikaz načina poslovanja u offshore kompaniji

Izvor: Tportal.hr (2015)

Ovaj shematski prikaz jest najjednostavniji način kako prikazati poslovanje offshore kompanije. Prikazuje se kako su otvorene dvije tvrtke, od kojih jedna pripada tuzemnom području, dok druga pripada poreznom rajju. Poslovanje funkcionira tako da offshore tvrtka šalje izlazni račun za nezakonite usluge koje idu na teret tvrtke u tuzemstvu, a iznos računa za

ilegalne usluge će onda tvrtki u tuzemstvu smanjiti poreznu osnovicu računa, i na taj način će se utajiti dio poreza. Također, iznos računa za nezakonite usluge će se platiti na način da će tuzemna tvrtka uplatiti novac na račun offshore kompanije, te se nakon toga isplaćeni iznos novca može podići u gotovini, te je ovo prikaz poslovanja offshore kompanija.

Pojedini autori govore o godišnjem porastu offshore kompanija po stopi od otprilike 150.000 kompanija. Danas postoji velik broj offshore kompanija koje predstavljaju mjesta na kojima se želi izbjeći plaćanje poreza. Veći broj offshore kompanija biti će rezultat povećane porezne evazije.

Tablica 3 Prikaz najgorih poreznih utočišta ili rajeva u svijetu

1. Bermuda	2. Kajmanski otoci	3. Nizozemska
4. Švicarska	5. Singapur	6. Irska
7. Luxemburg	8. Curaçao	9. Hong Kong
10. Cipar	11. Bahami	12. Jersey
13. Barbados	14. Mauricijus	15. Britanski Djevičanski otoci

Izvor: Izrada autorice prema Oxfam.org.au (2021)

Tablica 3. prikazuje 15 najgorih poreznih utočišta u svijetu, vidljivo je kako prvo mjesto zauzima Bermuda, dok se na zadnjem mjestu nalaze Britanski Djevičanski otoci. Istraživači su procijenili u kojoj mjeri ove zemlje koriste štetne porezne politike kako bi zapravo pomogle određenim korporacijama da smanje porezne račune, smanjenjem poreznih stopa poduzeća. Istraživači su ove zemlje rasporedili prema različitim kriterijima u kojim se mjeri koliko su korištene štetne porezne politike koje se odnose na stope poreza na dobit, porezne poticaje, te nedostatak suradnje s međunarodnim institucijama koje se bore protiv utaje poreza.

4.1. Offshore bankovni računi i financijske usluge

Offshore bankovni računi su zapravo svi računi koje fizička ili pravna osoba otvori izvan svoje zemlje. Puno malih državica nude usluge offshore bankovnih računa bez velikih ulaganja vlastitog kapitala. Anonimnost korisnika i tvrtki je jedan od razloga zašto se otvaraju offshore računi, jer inače bi u državi rezidenta morali točno prijaviti podatke i ne bi mogli ograničiti i smanjiti porez na način kako to rade sa offshore računima.

Legitimni financijski razlozi i mogućnosti otvaranja offshore bankovnih računa:

- Stanovnici koji žive u ekonomski nestabilnim državama mogu otvoriti offshore bankovni račun u stabilnoj zemlji
- U Teksasu i Japanu je tečaj povoljniji za one koji su tamo otvorili svoje offshore račune, te iz toga razloga vlasnici računa često putuju u Ameriku i Aziju
- Napretkom internetskog bankarstva, lako se mogu obavljati online transakcije, bez putovanja u zemlju gdje je offshore račun

Naime, otvoriti offshore račun nije nimalo komplicirano, te je dostupno svima. Dokumenti koji su potrebni su: prijavnica za otvaranje offshore računa sa potpisom u originalnom obliku, te kopija putovnice.

O jednostavnosti otvaranja ovog računa govori i sama činjenica kako se može otvoriti račun putem pošte, bez da podnositelj zahtjeva dođe. U poslovanju sa offshore računima pomažu novčane i kreditne kartice koje pomažu pri raspolaganju s novcem bez ikakvog ograničenja, te savjetnici koji pomažu oko dokumentacije. Kako bi maksimalno osigurali glavnice od stečaja, te da bi se moglo ulagati u najpoznatije svjetske banke i investicijske fondove, neki su od razloga koji su važni za otvaranje offshore bankovnih računa.

Postoji nekoliko vrsta računa koji se mogu otvoriti:

- Tekući račun- najpoznatiji račun koji se otvara, mogućnost povlačenja sredstava u bilo koje vrijeme. Postoje čekovne knjižice, bankovna i kreditna kartica. Najvažnija kartica koju izdaju offshore banke i odnosi se na e-bankarstvo jest Eurocard. Također, postoje banke koje nude tekuće račune na koje se može staviti ili podići novac u različitim valutama.
- Štedni račun-predstavlja oblik računa na kojem korisnik računa može uložiti novčana sredstava na neko određeno vrijeme, te za ta sredstava dobiva kamatu. Kamatne stope se razlikuju s obzirom na valutu, te vremenski rok štednje. Ukoliko je novac na računu duže vremena, biti će viša kamatna stopa. Postoji mogućnost kombiniranja tekućeg i štednog računa, u toj situaciji se velik dio sredstava čuva na štednom računu i ima visoku kamatu, a manji dio novca jest na tekućem računu
- Anonimni bankovni račun- odnosi se na račune koji su se otvarali u Švicarskoj, račun bez imena vlasnika bankovnog računa („numbered accounts“). U današnje vrijeme ovakav oblik računa mora imati ime vlasnika, te banka poduzima određene radnje u samoj zaštiti korisnika ovakvog računa.
- Investicijski račun- pružaju veliko povjerenje, smanjuju porez i štite imovinu, služe kao sredstvo diverzifikacije portfelja vlastitog ulaganja. Ovakav oblik računa stoji u ponudi velikih banaka i daje priliku investiranja u vrijednosne papire i investicijske fondove.
- Fiducijarni račun- ovaj račun otvara banka klijenta u drugoj banci u svoje ime, ali na račun klijenta kako bi na taj način sačuvali anonimnost klijenta i izbjegli plaćanje poreza.
- Potvrde o depozitu- predstavljaju fiksni prihod za investitora, najpopularnija offshore ulaganja. Nakon što investitor potpiše ugovor o depozitu s bankom, banka mu jamči fiksnu kamatnu stopu u zamjenu za korištenje određenog iznosa novca u određenom vremenskom razdoblju. Nakon isteka ugovora, moguće je uzeti novac natrag ili produžiti ugovor.
- Račun za čuvanje- odnosi se na sef u poreznim oazama, depozit predstavljaju obveznice, dionice.

Offshore banke su u državama sa iznimno niskim porezima, također nisu u državi rezidenta, korisnici imaju veliku anonimnost, nikakvu ili jako malu stopu poreza, štite ih od financijske nestabilnosti. Offshore bankarstvo je povezano sa organiziranim kriminalom, a to sve zbog utaja poreza i pranja novca. Razlike između kamata u tuzemstvu i inozemstvu baš i nema, odnosno porezni sustavi ih ne prave.

Šaljić (1998) ističe kako velik broj tvrtki osniva vlastita osiguravajuća društva sa ciljem smanjenja troškova ili poreza u matičnim zemljama. Offshore osiguravajuća društva u većini slučajeva ne plaćaju porez na dobit.

„Osiguravajuća društva osnovana u poreznim oazama mogu neoporezivo investirati cijeli iznos premija za reosiguranje jer obveza plaćanja premija nastaje tek po završetku perioda reosiguranja.“(Šaljić, 1998).

Podaci MMF-a iz 2000.godine prikazuju kako OFC posjeduju oko 50% izvangranične imovine, također prikazano je da polovina svjetskog novca prođe kroz OFC, te kako su velike američke korporacije pohranile oko 800 milijardi dolara na Kajmansko otočje. Podaci Ministarstva unutarnjih poslova Velike Britanije prikazuju kako su OFC posjeduju 6 bilijuna dolara, što znači deset puta više od svih kompanija koje se nalaze na Londonskoj burzi.

5. Izbjegavanje plaćanja poreza unutar EU

Praćenjem istog cilja odnosno smanjenje ili potpuno uklanjanje porezne obveze, te povećanje vlastite dobiti, pravne ili fizičke osobe nastoje doći do izbjegavanja poreza, porezne evazije i bijega. U ovom dijelu rada prikazani su pojavni oblici utaje poreza, mjere sprječavanja plaćanja poreza u RH, izbjegavanje plaćanja poreza u prošlosti te temeljna obilježja poreznog bijega i porezne evazije kao oblika izbjegavanja plaćanja poreza.

5.1. Pojavni oblici utaje poreza

Utaja poreza pojavljuje se kao potpuna porezna utaja ili kao djelomična porezna utaja.

Do potpune porezne utaje dolazi „ako porezni obveznik ne prijavi cjelokupan iznos ostvarenog prihoda, odnosno dohodak koji podliježe oporezivanju, ako ne prijavi posjedovanje imovine koja je predmet oporezivanja ili ako prikrije određene relevantne činjenice, događaje ili djelatnosti koje služe kao povod za oporezivanje.“ (Jelačić i dr., 2002:19).

“Svjesne radnje poreznog obveznika u prikrivanju određenih podataka relevantnih za oporezivanje.” (Marković, 2000:283).

Djelomična porezna utaja nastati će „kada porezni obveznik podnosi nepotpunu i/ili lažnu poreznu deklaraciju o veličini prihoda i dohotka, o vrijednosti imovine, o činjenicama, događajima ili djelatnostima koje se uzimaju u obzir pri oporezivanju, odnosno kada daje nepotpune podatke o objektu (objektima) oporezivanja te tako utječe na smanjenje porezne obveze.“ (Marković, 2000:283).

Pojedini autori naglašavaju važnost pojma krijumčarenje, poznato kao šverc, pojam se koristi prilikom porezne utaje kada se primjenjuju izravni porezi (opći ili posebni porezi na promet). Neregistrirani ili skriveni proizvođači, te njihovo netočno prijavljivanje smatraju se najznačajnijim oblikom sive ekonomije u Hrvatskoj. Većina neregistriranih proizvođača odnosi se na fizičke osobe koje primjerice proizvode određenu količinu proizvoda i usluga, te nisu prijavljeni u porezne ustanove u Republici Hrvatskoj.

Promatrajući vrste poreza, lako se mogu podijeliti i oblici porezne evazije prema vrstama poreza. Ukoliko se u obzir uzme porez na dohodak, najčešći oblik utaje ovog poreza jest kada poslodavac prijavi zaposlenika na minimalnu plaću u Republici Hrvatskoj, te se ostatak novčane isplate isplaćuje u gotovini ili u obliku dnevnice, studentskog ugovora i slično tome.

Zatim, promatrajući sustav PDV-a, smatra se da će doći do najmanje ili otežane porezne utaje odnosno izbjegavanja plaćanja poreza. Prilikom promatranja poreza na dobit doći će do preuveličavanja rashoda.

„Unatoč opisanom samokontrolirajućem mehanizmu, „gospodarstvo je već pronašlo načine njegova izbjegavanja“. Jedan od osnovnih prigovora je zakonska nedorečenost nulte stope te porezni obveznici nastoje pronaći načine kako svoje proizvode klasificirati proizvodima nulte stope.“ (Mađarević-Šuster, 2007).

5.2.Mjere sprječavanja i izbjegavanje plaćanja poreza u RH

Institucionalne, pravne, socio-ekonomske mjere predstavljaju mjere pri smanjenju porezne utaje. Potrebno je voditi računa o tome da se ove mjere trebaju promatrati. U nastavku odlomka napisana su objašnjenja ovih mjera, te što o njima misle pojedini autori.

Institucionalne mjere

Institucionalne mjere za smanjenje porezne utaje fokusiraju se na rješavanje problematike porezne administracije i odnosa sa poreznim obveznikom. Porezna administracija, te djelatnost poreznih tijela jest pružiti informacije o porezima, te pomoći poreznim obveznicima. Također važno je dobro povezati porezne obveznike i porezne institucije, kako bi porezni obveznici bili svjesni posljedica ukoliko pokušaju izbjeći oporezivanje.

Prema autoru Kesner-Škreb, „Porezna tijela ne čini samo dobar porezna uprava, odnosno „efikasna, brza, transparentna i jeftina kako bi prikupila što više poreznih prihoda“, jedna sustav informatičke potpore, već je od neprocjenjive važnosti i ljudski element.“ (Kesner-Škreb, 2007).

Pravne mjere

Stabilnost poreznog sustava u smislu što manjih izmjena pravila predstavlja najvažniju sastavnicu pravnih mjera. Ukoliko dođe do poreznih izmjena, moguća je nestabilnost i neizvjesnost građana što nikako ne ide u prilog pravnim mjerama.

Autor Brummerhof smatra, „U Republici Hrvatskoj porezna je utaja i kazneno djelo za koje je predviđena kazna zatvora. U nekim poreznim sustavima predviđene su visoke novčane kazne, kazne zatvora ili, primjerice, zabrana bavljenja određenim zanimanjem, oduzimanjem utajenog iznosa, a često su kazne i kombinirane.“ (Brummerhof, 2000).

Socio-ekonomske mjere

Pitanje poreznog morala je ključno kod samog utvrđivanja socio-ekonomskih mjera unutar porezne evazije.

Jelčić i dr. (2002) smatraju kako je pojam poreznog morala često svezan sa zemljopisnom pripadnošću obveznika: primjerice, drži se kako je porezni moral viši u skandinavskim državama, Velikoj Britaniji, SAD, Njemačkoj, Švicarskoj, dok je u Francuskoj, Italiji, Španjolskoj niži.

Mnogi autori i istraživanja govore o podizanju poreznog morala, iako je važno raditi na podizanju poreznog morala i izgradnji institucija, važno je raditi i navikama sugrađana i izgradnji institucionalne podloge. Također, kako bi se spriječila utaja poreza, od iznimne je važnosti suradnja međunarodnih i domaćih poreznih institucija. Postojanje međunarodnih tvrtki, posebice onih u offshore zonama koje predstavljaju porezne rajeve s niskim ili zanemarivim poreznim opterećenjem, omogućuju organiziranje poslovanja ovisno o zakonodavnom sustavu pojedinih zemalja, što rezultira izbjegavanjem plaćanja poreza ili smanjenjem porezne obveze. Najbolji način sprječavanja takvog djelovanja je razmjena informacija između poreznih tijela zemalja u kojima se takvo poslovanje odvija.“ (Jelčić i dr., 2002).

5.3. Izbjegavanje plaćanja poreza u prošlosti

Izbjegavanje plaćanja poreza jest vrlo stara pojava, postojala je još u vrijeme grčkog filozofa Platona koji je smatrao kako će častan čovjek platiti veći porez od nečasnog čovjeka iako su ostvarili isti dohodak. Danas se utaja poreza može naći svuda oko nas, krenuvši od slavni i bogatih do svih društvenih slojeva. Poznate ličnosti koje se bave utajom poreza, krađom vlastitih država, te ulaganjem istog novca u offshore financijske centre skrivaju po različitim dalekim zemljama. Važno je angažirati institucije i poduzeti što rigoroznije mjere kako bi se ova pojava totalno iskorijenila i prestala postojati.

„Postoje razni načini utaje poreza:

- dvostruko vođenje poslovnih knjiga. Jedne se knjige pokazuju poreznim vlastima, a u drugima se bilježi stvarni promet,
- rad na crno koji se plaća gotovinom, a čiji se iznosi ne unose u poreznu prijavu. Nije grijeh raditi honorarno i zaraditi dodatni prihod, no taj prihod valja prijaviti državi;
- mnogi se poslovi ne plaćaju niti virmanom niti gotovinom, već se protu naknada daje u naturi ili protuuslugom. Tada je na djelu trampa kao prvotni oblik razmjene među ljudima. Između mnogih obrtnika često se čuje, na primjer, rečenica: "Popravi mi auto, ja ću tebi zato ostakliti prozore". Takve bi se transakcije trebale prijaviti poreznim vlastima i podlijeći plaćanju poreza;
- u nekim se zemljama poreznim vlastima moraju prijaviti napojnice i na njih platiti porez. No kako samo primalac zna koliko je novca dobio, tako je poreznim službama vrlo teško ući u trag ovoj vrsti prihoda;
- isto tako poreznicima je teško otkriti sva plaćanja roba i usluga koje se vrše u gotovini, a ne preko platnog prometa.“ (Kasner-Škreb, 1995).

Poreznu utaju i porezno izbjegavanje dijeli vrlo mala granica, jer porezno izbjegavanje vrlo je lagano i nevidljivo, te kao takvo prelazi u poreznu utaju. Velik udio društvenog proizvoda u većini zemalja odnosi se na sivu ekonomiju. Siva ekonomija nastoji održati višu razinu ukupnog društvenog blagostanja.

5.4. Porezna evazija i porezni bijeg

Nezakonito djelovanje i kršenje zakona predstavlja glavnu karakteristiku porezne evazije. Izbjegavanje plaćanja poreznih obveza ili svaka djelatnost od strane poreznih obveznika koja je usmjerena na umanjenje ili izbjegavanje porezne obveze apsolutno je neprihvatljiva od strane zakonodavnih institucija.

Porezna evazija i izbjegavanje plaćanja poreza se razlikuju prema tome što izbjegavanje poreza obuhvaća dopuštene zakonske korake koji su učinjeni kako bi se smanjila ili potpuno ukinula porezna obveza iskorištavanjem slabosti zakona. Porezni obveznik pri izbjegavanju poreza koristi samo porezne zakone koje mu nudi država, za razliku od porezne evazije, u kojoj sam određuje koji dio platiti državi.

Naime, neplaćanje poreza utvrđenih zakonom zapravo znači poreznu evaziju jer obveznik izravno i svjesno krši svi zakonske odredbe i nezakonito obavlja svoju gospodarsku djelatnost. Nezakonita ili ilegalna porezna evazija dijeli se na potpunu i djelomičnu, te su već spomenute u prethodnim odlomcima. Potpuna porezna evazija nastaje kad obveznik finansijskim tijelima ne prijavljuje ništa od ukupnog prihoda, dohotka ili imovine, što predstavlja predmet oporezivanja.

„Djelomična porezna evazija nastaje kada obveznik finansijskim tijelima dostavlja nepotpune odnosno djelomične ili lažne finansijske pokazatelje o veličini prihoda, utvrđenoj visini dohotka i vrijednosti imovine, kako bi smanjio porezno opterećenje te platio manji porez od zakonski obveznoga.“ (Šimović i dr., 2007: 615).

Definicija poreznog bijega jest izbjegavanje poreza koji nastaje prilikom registriranja poduzeća u zemljama s niskim poreznim stopama, odnosi se na porezne oaze ili rajeve. Naime, to je potpuno legitimno i moralno, međutim prema mišljenju javnosti nije.

5.5. Izbjegavanje plaćanja poreza i utaja u RH prema vodećim poreznim oblicima

Vodeći porezni oblici u Republici Hrvatskoj su porez na dobit, porez na dohodak i porez na dodanu vrijednost. Kroz ove vodeće porezne oblike prikazano je izbjegavanje i utaja poreza. Osim u Hrvatskoj, ovo su tri najvažnija oblika i u ostalim državama. Nadalje, u tekstu će biti prikazan primjer za Hrvatsku, koji nadzire Porezna uprava.

Tablica 4 Porezna evazija prema poreznim oblicima.

Porezni oblik	Evazija poreza	Smanjenje evazije poreza
POREZ NA DOHODAK	Pojavni oblici porezne evazije su: neizdavanje računa u uslužnim djelatnostima, prijavljen manji promet od ostvarenog prometa, plaćanje u gotovini (rad na „crno”), prijava na minimalnu plaću. Ovakav oblik porezne evazije raste zbog pada životnog standarda.	Smanjenje rada na „crno“. Porezna evazija poreza na dohodak ima nisku efektivnu stopu. Karakteriziraju je visoki osobni odbici, troškovi za autorske honorare.
POREZ NA DODANU VRIJEDNOST	Porezni obveznici koji obavljaju djelatnosti u gotovini, netočno iskazivanje pretporeza, ilegalna isporuka dobara i usluga, netočni podaci prilikom poreznih prijava.	Kako bi se smanjila evazija, uvedena je fiskalizacija u prometu gotovinom. Provode ju obveznici fiskalizacije, te nastoje nadzirati ostvaren promet u gotovini.

POREZ NA DOBIT	Procjena poreza na dobit nije jednostavna jer postoje različiti načini kako poduzeća nastoje povećati svoje troškove i smanjiti poreznu osnovicu U Hrvatskoj je znatno niže opterećenje nego u ostalim članicama EU.	U Hrvatskoj u procjeni porezne evazije važnu ulogu ima: visoka nezaposlenost(povezano sa stupnjem obrazovanja), visoki doprinosi za socijalno osiguranje. Promjene poreznog sustava stvaraju novu evaziju, te poteškoće poreznim službenicima.

Izvor: Izrada autorice

U tablici 4. su prikazani vodeći porezni oblici, pojava porezne evazije u njima, te njezino sprječavanje. Surađivanje domaćih i međunarodnih poreznih tijela, važan je čimbenik u sprječavanju evazije. Također, važno je da se razmjenjuju informacije između poreznih tijela zemalja u kojima se evazija događa. U Republici Hrvatskoj donose se mjere poput: potreba izgradnje poreznog morala, transparentni proračunski sustavi, suradnja unutar države i s međunarodnim tijelima i institucijama.

5.5.1. Porez na dobit

Poreznu evaziju na primjeru poreza na dobit teško je odrediti. Minimiziranje odnosno smanjenje porezne evazije podržano je poreznim rasterećenjem koje je u Hrvatsku došlo zajedno s poreznom reformom 2017.godine. S ciljem minimiziranja porezne evazije, žele se predvidjeti porezno nepriznati rashodi jer uvećavaju poreznu osnovicu i tako smanjuju poreznu evaziju. Rast poreznih prihoda u Hrvatskoj zabilježen je unutar posljednjih godina, nakon što je postala članica Europske unije, ovaj porezni oblik najviše je povezan sa poduzetništvom u Republici Hrvatskoj. Fizičke i pravne osobe koje su obveznici poreza na dobit ne prikazuju često visoke materijalne troškove. Stavke koje su zaslužne za podizanje porezne osnovice su rashodi koji su povezani sa usklađenjem materijalne imovine, potraživanjima, troškovima i drugo.

„Umanjuju ju stavke poput ostvarenih gubitaka iz prethodnih razdoblja, prihoda po osnovi vrijednosnog usklađivanja imovine, troškova za istraživanje i razvoj i sličnoga. Ovo su ujedno elementi na kojima je moguće provoditi manipulacije u svrhu izbjegavanja poreza na dobit.“ (Sertić, 2012).

Poduzetnici kojima je u cilju smanjiti ili potpuno izbjeći porez na dobit mogu koristiti nekoliko vrsta poreznih olakšica. Govori se o olakšicama za obavljanje djelatnosti na potpomognutim područjima, za reinvestiranu dobit, porezni poticaji za ulaganja i slično.

5.5.2. Porez na dohodak

„Načelno porezna evazija poreza na dohodak može se povezati i s doprinosima koji i za radnika i za poslodavca predstavljaju teret pa ga nastoje izbjeći.“(Sertić, 2012).

Izbjegavanje plaćanja poreza kroz porez na dohodak najbolje prikazuje primjer ukoliko dođe do rada u kojem poslodavac isplaćuje djelatniku minimalnu plaću, dok ostatak novca isplaćuje u gotovini, putem studentskog ugovora i slično. Glavni problem porezne utaje putem poreza na dohodak jest redovito mjesečno uplaćivanje predujma poreza na dohodak koji se odnosi na dohodak od samostalnog i nesamostalnog rada.

„Prema analizi djelatnosti, siva ekonomija u ovome kontekstu uglavnom prevladava u uslužnim djelatnostima, posebice u poljoprivredi, lovu i šumarstvu, prerađivačkoj industriji, građevinarstvu, trgovini i ugostiteljstvu.“ (Šimović, i dr., 2007: 612).

5.5.3. Porez na dodanu vrijednost

Važnu ulogu unutar poreznog sustava i državnog proračuna Republike Hrvatske ima porez na dodanu vrijednost. Prema podacima porezne uprave, posljednjih nekoliko godina, ova vrsta poreznog oblika bilježi visoki rast u ukupnim poreznim prihodima. Karakterizira ga stabilnost prihoda, ugodnost plaćanja poreza, te jeftinoća ubiranja, obzirom na ovakve karakteristike najviše se odupire poreznoj utaji. Porez na dodanu vrijednost je unutar poduzetničke okoline vrlo neutralan, iako je moguće uvidjeti različite oblike utaje ovog poreza.

„Naime, u sustav PDV-a putem računa ugrađen je samokontrolirajući mehanizam kojem je posljedica smanjena i otežana porezna utaja, s obzirom na to da su porezni obveznici direktno zainteresirani za dostavu računa na kojima se vidi iznos plaćenog poreza kako bi ga od svoje porezne obveze mogao odbiti u obliku pretporeza.“ (Šimović, i dr., 2007: 613).

Totaj (2017) ističe kako se u Hrvatskoj evazija procjenjuje na godišnji iznos od oko pola milijuna eura, što je zavidna brojka. Najčešći primjer porezne evazije u obliku poreza na dodanu vrijednost jest kroz neizdavanje računa unutar uslužnih djelatnosti, jer se uglavnom sve može naplatiti u gotovini.

6. Nadzor međunarodnih institucija nad poslovanjem u poreznim oazama

Porezni sustavi došli su u situaciju otvorenog međusobnog natjecanja zbog sve većeg razvoja i širenja tržišta. Porezna konkurencija dovodi do snižavanja ili potpunog uklanjanja poreza, te sa samom pojavom offshore financijskih centara, dolazi do porezne evazije, pranja novca, utaja poreza i slično. Upravo zbog pokušaja izbjegavanja plaćanja poreza, sve više se angažiraju institucije koje nastoje spriječiti fizičke i pravne osobe prilikom ovog ilegalnog čina. Potrebno je poboljšati poreznu administraciju u zemljama koje su u razvoju. Porezna evazija pogađa sve slojeve društva, u velikoj mjeri pogođeni su siromašni slojevi, te dolazi do smanjene kontrole poreznog sustava. Ukoliko se u obzir uzmu suvremene borbe protiv porezne evazije, na udaru su ponajviše bile države: Švicarska, Lihtenštajn, Luksemburg, Austrija, kod kojih postoje usluge čuvanja bankovnih tajni.

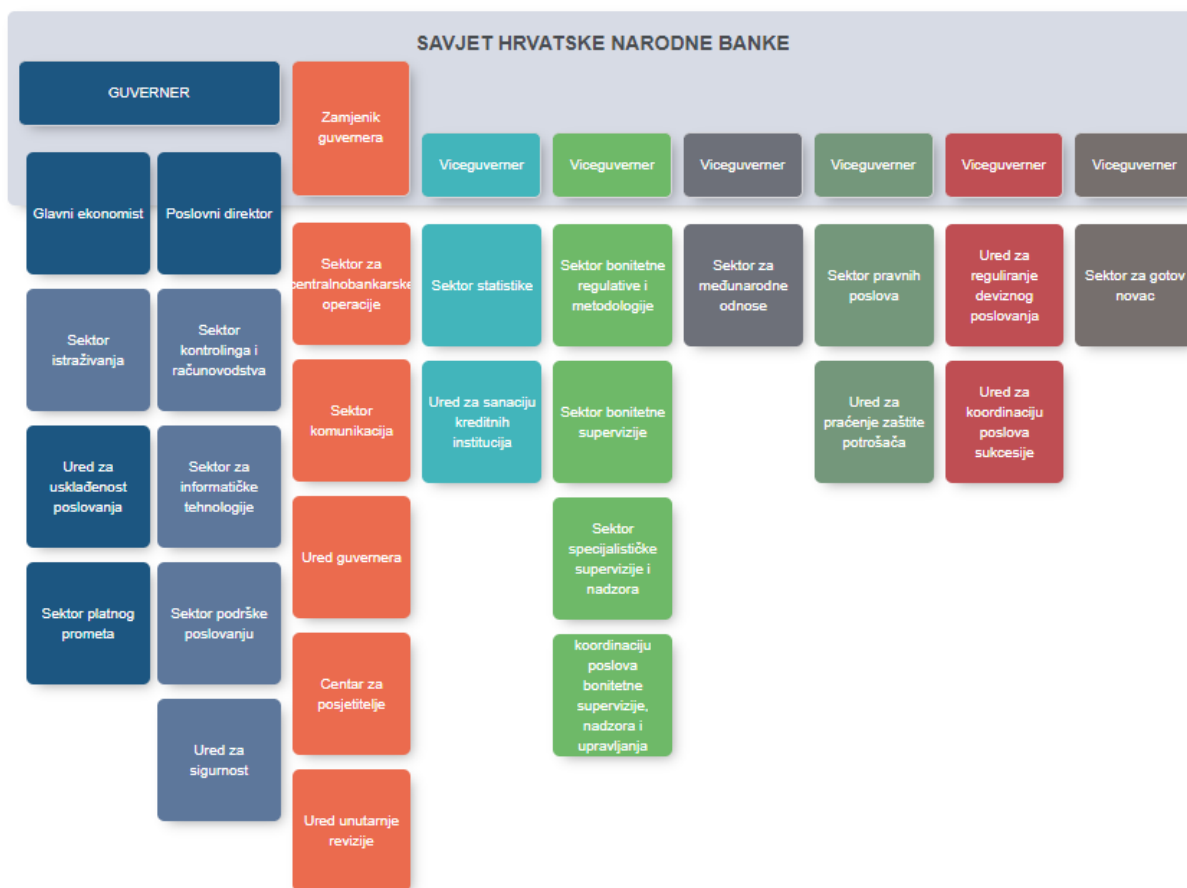
6.1. Nadzorna tijela u Republici Hrvatskoj

Ukoliko dođe do slučaja utaje poreza unutar Republike Hrvatske, angažirati će se Nadzorna tijela poput Hrvatske narodne banke, Financijskog inspektorata, Porezne uprave. Nadzorna tijela pokušavaju putem što rigoroznijih mjera ukloniti pokušaje utaje poreza, te kazniti sve fizičke i pravne osobe koje pokušaju utajiti porez. U sljedećem dijelu rada definirana su Nadzorna tijela u Republici Hrvatskoj, također, objašnjeno je i kako se ove institucije bore protiv utaje poreza.

Hrvatska narodna banka

Hrvatska narodna banka jest središnja banka u Republici Hrvatskoj, te je u vlasništvu RH. Glavni cilj kojeg nastoji ostvariti jest stabilnost cijena, što je usko povezano sa njezinom samostalnošću. Također, samostalno obavlja poslove i odgovorna je prema Hrvatskom Saboru. Nastoji ostvariti što bolju stabilnost, gospodarski rast, te nisu stopu inflacije. Predstavlja jednu od vodećih institucija u borbi protiv porezne utaje unutar Hrvatske.

U nastavku odlomka, prikazano je kako izgleda shema HNB-a u kojoj su definirani sektori i njihova funkcija.

Slika 2 Organizacijska shema Hrvatske narodne banke

Izvor: HNB.hr (2015)

Promatrajući organizacijsku shemu Hrvatske narodne banke, vide se dva vrhovna sektora, Ured guvernera i Ured za unutarnju reviziju. Za pomoć unutar ostvarenja ciljeva banke zaslužan je Ured unutarnje revizije, dok podršku rukovodstva banke osigurava Ured guvernera. Sljedeće što je prikazano jest Ured za sigurnost, naime on je važan pri upravljanju sigurnosnim sustavom banke, pokušava odrediti i definirati tehnike i metode koje će unaprijediti sam sustav. Ured pravnih poslova nastoji osigurati i pružiti pravnu pomoć unutar rukovodstva banke i ostalih organizacijskih jedinica. Kako bi se pružila što bolja zaštita prava fizičkim osobama koji su korisnici financijskih i bankovnih usluga koje pružaju kreditne institucije, angažira se Ured za praćenje zaštite potrošača.

Kako bi se detaljnije odredila nadležnost i postupci ovlaštenih osoba u obavljanju nadzora i donošenju nadzornih mjera, donesena je Odluka o obavljanju nadzora nad poslovanjem banaka, te se njome nastoje propisati uvjeti i način provedbe nadzora nad poslovanjem banaka, te izricanje nadzornih mjera.

HNB se bori protiv porezne evazije i pranja novca pomoću sklopljenih sporazuma o suradnji i razumijevanju. Zbog velikog broja usluga koje banke pružaju svojim strankama, HNB je sklopila Sporazum o suradnji sa HANF-om (Hrvatskom agencijom za nadzor financijskih usluga), pomoću ovog sporazuma uređena je međusobna suradnja u nadzoru ovakvih institucija. HANFA i HNB pokušavaju uskladiti svoje aktivnosti preko Operativnog odbora za nadzor financijskih usluga. Suradnja je vidljiva unutar nadzora, razmjene informacija koja je kontinuirana, izdavanju odobrenja i suglasnosti, te donošenju zakonskih propisa. Uz pomoć suradnje sa različitim institucijama, pronalaze se optimalna rješenja u borbi protiv utaje poreza i slično.

Financijski inspektorat

„Financijski inspektorat pridonosi zaštiti financijskog sustava Republike Hrvatske od zloupotreba i financijskog kriminala, uključujući pranje novca i financiranje terorizma, te od drugih nelegalnih aktivnosti.“ (Ministarstvo financija, 2021).

Financijski inspektorat obavlja funkcije:

- Obavljanje upravnih i administrativnih poslova, povezanost i suradnja sa međunarodnim organizacijama
- Analiziranje harmonizacije financijskog zakonodavstva i zakonodavstva o sprječavanju pranja novca u RH
- Razmjena podataka sa inozemstvom
- Poslovanje Hrvatske sa Europskom unijom

Unutar sprječavanja pranja novca, utaje poreza i financiranja terorizma, Financijski inspektorat provodi niz mjera, propisa i postupaka kako bi došlo do sprječavanja ovih ilegalnih radnji. Što se tiče povezanosti Financijskog inspektorata sa inozemstvom, poštuju se mjere i uvjeti, te način obavljanja prekograničnog poslovanja, te poslovanje sa stranim sredstvima plaćanja. Svi ovi propisi i mjere propisani su Zakonom o deviznom poslovanju.

Važna karakteristika Financijskog inspektorata jest da provodi prekršajni postupak unutar prvog stupnja za prekršaje koji su propisani Zakonom o Financijskom inspektoratu, te zakonima kojima se pokušava spriječiti pranje novca i financiranje terorizma.

Porezna uprava

„Porezna uprava je jedinstvena i samostalna upravna organizacija u sastavu Ministarstva financija čija je temeljna zadaća primjena i nadzor primjene poreznih propisa i propisa o prikupljanju doprinosa. Porezna uprava djeluje pod nazivom: Ministarstvo financija, Porezna uprava.“ (Ministarstvo financija, 2021).

Poslovi koje obavlja Porezna uprava:

- Prikupiti podatke i dokumente, obraditi ih, te provjeriti podatke koji su nužni za određivanje porezne osnovice, doprinosa i ostalih davanja
- Informiranje, educirati porezne obveznike kako bi lakše ostvarili prava i ispunili odgovarajuće obveze
- Sklopiti sporazum o cijenama, te dobrovoljno ispunjenje obveza
- Organiziranje, praćenje, kontroliranje naplate poreza
- Uočavanje i uklanjanje poreznih prijevara
- Prekršajni postupak
- Analizirati podatke o naplaćenim porezima, doprinosima i ostalim davanjima
- Ovrha, naplata poreza
- Analiza i praćenje rada poreznih institucija u obavljanju naplate poreza
- Porezni sustavi i njihova aktivnost unutar Europske unije
- Poboljšanje poreznog sustava
- Suradnja sa međunarodnim institucionalnim tijelima

Kroz navedene primjere poslova koje obavlja Porezna uprava, zaključuje se kako se poslovanje bazira na prikupljanje dokumentacije, identificiranje, nadzor, kontrolu, naplatu, ovrhu u pojedinim slučajevima, te se odnosi na jedinice lokalne i regionalne samouprave. Ukoliko dođe do situacije u kojoj Porezna uprava treba provesti ovrhu kako bi naplatila proračunske prihode čije je utvrđivanje u krugu ostalih jedinica Ministarstva financija.

6.2.Ured za sprječavanje pranja novca

Pranje novca predstavlja ilegalnu radnju u kojoj se nastoji prikriti pravi izvor novca ili imovine za koju se sumnja kako je pribavljena na nezakonit način u tuzemstvu ili inozemstvu. Postoje različiti načini kako se ova radnja obavlja, također, razvojem tehnologija još je više načina za obavljanje ovog ilegalnog čina, npr. e-banking. Osnovni cilj jest pretvorba ilegalno stečenih sredstava u drugi oblik imovine s ciljem prikrivanja nezakonitog izvora. Pranje novca je zapravo proces putem kojeg se pokušavaju pretvoriti nezakonita sredstva u zakonita. Osobe koje se bave ovom ilegalnom aktivnošću žele povećati svoje prihode i utajiti sva ilegalno stečena sredstva.

„Sukladno članku 3. stavcima 1. i 2. Zakona, pranjem novca smatra se:

1. zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitoga podrijetla imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi koja je uključena u počinjenje takve aktivnosti u izbjegavanju pravnih posljedica djelovanja te osobe
2. skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti
3. stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti ili
4. sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganja u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od aktivnosti navedene u točkama 1., 2. i 3. ovoga stavka.“ (Narodne novine, 2017).

Ured za sprječavanje pranja novca jest jedna od organizacija u sustavu organizacija koje se bave uklanjanjem i suzbijanjem pranja novca, te financiranjem terorizma, važna je povezanost Ureda sa ostalim nadležnim tijelima, kao što su primjerice: DORH, USKOK, HNB, HANFA.

„Ured, kao središnja nacionalna jedinica za prikupljanje od banaka i drugih obveznika, informacija o transakcijama koje su povezane sa pranjem novca i/ili financiranjem terorizma, analizira zaprimljene transakcije u svrhu utvrđivanja sumnje na pranje novca i financiranje terorizma i obavješćuje nadležna tijela o slučajevima sa sumnjom na pranje novca i/ili

financiranje terorizma. Ured je, dakle, posredničko tijelo, s jedne strane, između financijskog i nefinancijskog sektora (banaka i dr.), koji Uredu prijavljuju sumnjive transakcije, i tijela progona.“ (Ministarstvo financija, 2011).

6.3. Nadzor Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD)

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj nastala je kao nasljednik organizacije OEEC (Organization for European Economic Cooperation). Naime, osnovana je davne 1960. godine u sklopu Marhallova plana sa svrhom obnove Europe.

Nadalje, OECD predstavlja organizaciju kojoj je glavni cilj povećati gospodarski rast država članica, povisiti životni standard, te proširiti međunarodnu trgovinu. Suradnjom OECD-a sa ostalim organizacijama, otkrivene su porezne oaze, te je napravljena lista država koje pripadaju skupini poreznih oaza. Lista ovih država mijenjala se tijekom godina, međutim, važno je naglasiti da Švicarska i Luksemburg, koje pripadaju skupini razvijenih zemalja nisu odmah bile na listi.

OECD-ova temeljna lista i „crna lista zemalja“ nisu iste, te ih je potrebno razlikovati. Dije se na tri vrste:

- Bijela- odnosi se na države koje u zakonodavstvo uvode unaprijed ugovorene mjere
- Siva- države koje nisu određene kao porezne oaze i kojima su mjere obvezne
- Crna- države koje nisu prihvatile mjere.

OECD je identificirao 47 poreznih oaza koje su bile izvorno identificirane, nakon toga identificirano je 41 porezna oaza, dok 6 zemalja (Kajmanski otoci, Bermuda, Malta, Cipar, San Marino, Mauricijus) pristali su na suradnju, pa se zbog toga 2000. godine OECD „crna lista“ sastojala od 35 država. Tijekom godina zemlje su mijenjale svoje pozicije, te su prelazile sa crne na sivu listu i obrnuto. Najnovija OECD-ova izvješća prikazuju kako trenutno nema niti jedne države na crnoj listi. Pojedini kritičari ističu kako mnoge zemlje koje pripadaju poreznim oazama nisu promatrane, misli se na razvijene države poput Velike Britanije, Nizozemske, Mađarske, Islanda, Portugala.

Nadalje, Nizozemska je smatrana poreznom oazom za pravne osobe jer im omogućuje smanjene porezne stope na dividende, te ima širok opseg sklopljenih ugovora kojima je svrha sniziti poreze.

OECD daje glavne preporuke vezane za porezne oaze koje se odnose na davanje većih ovlaštenja poreznim vlastima, ukoliko se promatra bankarski sustav, omogućuju veću razmjenu informacija, jačanje sustava za strane investicije, osiguranje pomoći sa poreznim povratom, ukidanje poreznih oaza. Ukoliko porezne oaze nisu spremne na suradnju, postoji paket obrambenih mjera koje je donio OECD. Neke od njih su: uvesti transakcijske pristojbe na transakcije u poreznim oazama, potpune informacije o transakcijama unutar poreznih oaza, uvesti porez po odbitku na plaćanja rezidentima zemalja.

Pojedini predstavnici OECD-a poručili su kako bi Hrvatska vlast trebala uvesti strukturne reforme kako bi unaprijedila i poboljšala rad unutar tržišta kapitala. Ističu kako su najveće slabosti u RH slabo funkcioniranje tržišta kapitala, ograničenost dugoročnog financiranja, te sprječavaju konkurentnost koju bi Hrvatska mogla ostvariti unutar korporativnog sektora.

6.4. Nadzor Međunarodnog Monetarnog fonda nad offshore centrima

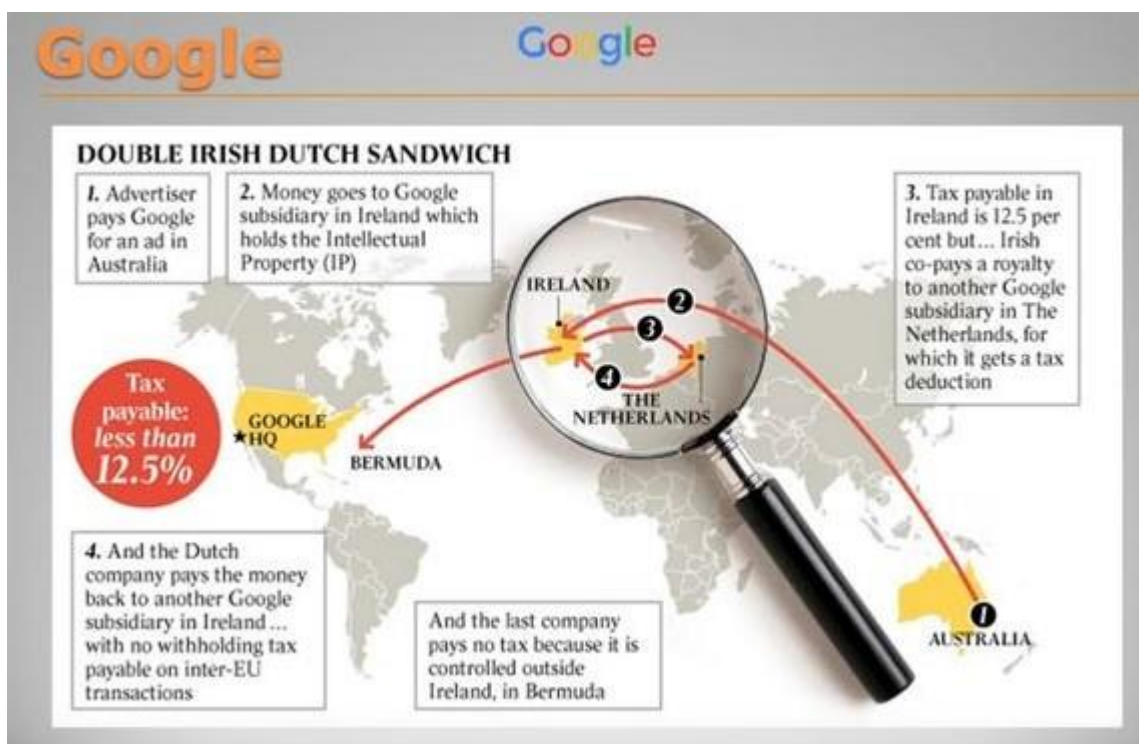
Slabosti koje su nastale u financijskom sustavu bile su razlog pojačanog nadzora Međunarodnog monetarnog fonda. Države članice dio su nadzornog procesa MMF-a, dok offshore financijskim centri nisu uključeni u nadzorni proces jer nisu članovi MMF-a. Na sastanku Upravnog vijeća MMF-a iz 2000. godine zaključili su kako nema dovoljno informacija na kojima bi se zaključilo da su OFC prijetnja globalnom financijskom sustavu. OFC predstavlja rizik i financijsku nestabilnost. MMF je sastavio program putem kojeg procjenjuje OFC, dijeli se na dva dijela, prvi dio se odnosi na procjenjivanje usklađenosti standarda u OFC-ima s međunarodnim standardima, drugi dio jest tehnička pomoć. U programu postoje dvije grupe OFC-a, prva grupa su bogati centri, predstavljaju visoku razinu usklađenosti s međunarodnim standardima u bankarstvu, osiguranjima, poreznoj evaziji i slično. Druga grupa su siromašni centri, koji imaju siromašan nadzor. “Veliki OFC-i u svrhu zaštite svojih tržišnih niša i reputacije usmjerili su se na nadziranje vanjskih aktivnosti važnih za njihov sektor.” (Mihaljević, 2012).

Postoje brojni nedostaci koji su vidljivi u borbi protiv utaje poreza, pranja novca i financiranja terorizma. Kako još uvijek terorizam nije definiran kao kazneno djelo i brojne su poteškoće u vezi s time, postoje brojne slabosti i nedostaci OFC-a u rješavanju ovog problema. Još jedan značajan problem predstavlja potreba očuvanja zajedničke pravne pomoći, potpisivanje i provedba međunarodnih sporazuma. Kako bi što više osnažili i pojačali nadzorne i regulatorne sustave, Offshore kompanije su donijele nove zakone i osnovale različite financijske organizacije koje zajednički žele eliminirati porezne utaje i pranje novca. Financijski centri predstavljaju dodatan izvor prihoda ekonomije vlastite države, također potrebno je poboljšati i što bolje izgraditi vlastite međunarodne standarde.

7. Najpoznatije afere poreznih oaza

Kao što je već objašnjeno kroz prethodne dijelove rada, offshore poduzeća nisu legalna, te se poslovanje odvija uz pomoć offshore računa. Takav način privlači brojne kriminalističke skupine, te organizacije koje se bave poreznom evazijom. Offshore financijski računi služe kako bi se u što većoj mjeri izbjeglo platiti porez u vlastitoj zemlji ili kako bi se smanjio novčani iznos poreza. Nadalje, navode se poznate afere koje su proteklih godina, bile predmet komentiranja i analiziranja brojnih ekonomista, te ujedno i predmet medijskih objava u cijelom svijetu. Slijede slučaj Google, Apple i Irska, te slučaj Luxemburg Leaks.

7.1. Slučaj Google

Slika 3. Prikaz slučaja Google, te kako multinacionalne kompanije plaćaju znatno manji porez

Izvor: Chargebee.com (2021)

Uz slučaj Google, vežu se tehnike poput:

- **"Double Irish"** - odnosi se na korištenje dvije Irske tvrtke za smanjenje poreznih obveza
- **"nizozemski sendvič" (Dutch sandwich)**- " sendvič" se odnosi na dvije kriške kruha koje predstavljaju dvije Irske tvrtke sa Nizozemskom tvrtkom u sredini tj. između " kriški kruha".
- **"Bermudska crna rupa"**- odnosi se na "shell companies" odnosno tvrtke koje postoje samo na papiru,nemaju ured i zaposlenike. Usmjeravajući dobit u ovakve korporacije na Bermudima, kojima je stopa poreza na dobit 0%, pojedini veći ulagači uspjeli su ostvariti nepravedne prednosti osnivanjem ovakvih korporacija (shell companies) u Nizozemskoj, Irskoj, Bermudi.

Prema podacima Financial Times-a, multinacionalna korporacija Google je 2012. premjestila oko 12 milijardi dolara preko Nizozemske do Bermude, bez plaćanja poreza na dobit u inozemstvu. Dok su promatrali bankovni račun korporacije Google Holland Holding BV, vidljivo je kako su prebacili cijeli prihod u korporaciju Google Ireland Holding, koja se nalazi na Bermudi, dok je registrirana kao pravna osoba u Irskoj. Ovakva strategija se naziva "Double Irish with Dutch sandwich" i koristi se dugi niz godina. Koristi ju većina tehnoloških „divova“ poput Apple-a i Google-a, na jednostavan način premještaju svoju dobit iz država s visokim poreznim stopama u države sa niskim poreznim stopama, koje nose naziv „porezne oaze“.

Poslovi s partnerima iz država kao što su Italija, Francuska i Velika Britanija sklapaju u sjedištu koje se nalazi u Dublinu, većina prihoda se bilježe kao prihod Irske. Sjedište u Dublinu plaća porez na minimalni profit koji je ostvaren i prijavljen kao Google Ireland. Nadalje, Google Holding Ireland koristi se nedostatkom u zakonu, te milijarde eura iz podružnice u Nizozemskoj prebacuje u tvrtku koju su Amerikanci osnovali na Bermudi.

Kako Bermuda predstavlja mjesto na kojem se ne naplaćuju porezi od stranih kompanija, te je zbog kombinacije sa nizozemskom kompanijom došlo do još jednog izbjegavanja plaćanja poreza, procjenjuje se kako se na Bermudi drže milijarde eura koje su zarađene kroz sve godine.

Ovakav "Googleov porez", prikazuje da i danas postoji velik broj tvrtki koje na sve moguće načine žele izbjeći plaćanje poreza.

7.2. Slučaj Apple i Irska

Slika 4 Pogođenost ostalih država slučajem Apple i Irska.

Izvor: Knowledge.insead.edu (2021)

Prethodna slika prikazuje kako su ostale države članice bile pogođene slučajem Apple i Irske. EU želi upozoriti države na nizak porez na dobit, te kako bi on mogao biti nepravedan prema ostalim državama. Slučaj ukazuje na činjenicu da čak iako je EU uspjela u tome da Apple vrati porez, Irska i dalje ima nižu stopu poreza nego bilo gdje drugo unutar EU.

Apple predstavlja američku korporaciju, koja je 1980.godine u Irskoj osnovala nekoliko podružnica. Tih godina otvorena je i prva Appleova tvornica koja se nalazila izvan SAD-a, otvorena je na jugozapadu Irske. Posluje i sada i zapošljava oko 5000 zaposlenika.

Naime, do slučaja Apple je došlo tako što je Apple-u rečeno kako Irskoj neće morati platiti 13 milijardi eura zaostalih poreza nakon pobjede na žalbi pri Europskom sudu. Poništila se presuda iz 2016.godine kojom je utvrđeno da je Dublin tehnološkom divu dao nezakonite porezne olakšice. Opći sud EU-a priopćio je da je poništio tu odluku jer nije bilo dovoljno dokaza koji pokazuju da je Apple prekršio pravila tržišnog natjecanja EU-a. Bio je to udarac za Europsku

komisiju koja je pokrenula ovaj slučaj. Međutim, imao je 14 dana kako bi uložio žalbu na odluku na Vrhovnom sudu EU, tj. Europskom sudu pravde.

Reakcija

„U ovom se slučaju nije radilo o tome koliko poreza plaćamo, već o tome gdje ga trebamo platiti“, riječi su Apple-a u izjavama. "Ponosni smo što smo najveći porezni obveznik na svijetu, budući da znamo važnu ulogu koju imaju porezne naplate u društvu.“

Irska vlada koja se također žalila na presudu, istaknula je kako je "uvijek bilo jasno" da Apple nije imao poseban tretman. "Naplaćen je točan iznos irskog poreza u skladu s uobičajenim irskim poreznim pravilima." Povjerenica EU koja je pokrenula slučaj rekla je kako će proučiti presudu i razmisliti o sljedećim koracima. Nizozemski predstavnici i zastupnici za presudu misle kako je nepravedna, te kako smatraju da plaćaju puno više poreza od Apple-a.

Što je to značilo za Irsku?

Jedna prilično zanimljiva značajka ovog slučaja je ukoliko bi presuda krenula drugim putem, a Irska bila na strani gubitnika, kazna za kršenje zakona EU bila bi poprilično visokog novčanog iznosa. Kako se to nije dogodilo, presuda koja je podložna žalbi značila je da Apple ne duguje novac, te ga Irska neće dobiti. Irski predstavnici ističu kako se radi o negativnoj poreznoj reputaciji zemlje.

7.3. Slučaj Luxemburg Leaks

Luksemburg kao jedna od najimućnijih država svijeta, ponajviše zbog financijskog sektora koji obuhvaća 35% BDP-a. IKEA, Pepsi, Amazon i još 340 drugih velikih međunarodnih kompanija i tvrtki imaju tajne sporazume sa vladom u Luksemburgu, zbog kojih ne moraju plaćati porez na dobit.

Različita istraživanja od kojih je jedno poznato pod nazivom „Luxemburg Leaks“, te su provedena posljednjih godina pokazala su kako su velike kompanije kroz Luksemburg ostvarile i provukle milijarde dolara, te na taj način uštedile milijarde dolara poreza.

Luksemburg je poznat po svome dobrom financijskom sektoru, te u Eurozoni predstavlja središte privatnog bankarstva i upravljanja financijskom imovinom. Također, drugo je središte u svijetu u kojem se upravlja investicijskim fondovima.

Uzevši za primjer PWC (PricewaterHouseCoopers) koji je jedan od najvećih računovodstvenih kompanija u svijetu, točnije ubraja se u Big 4 tvrtke koje se bave revizijom i računovodstvom. Postoje mnoge financijske tehnike kojima su klijentima omogućili pravo na porezne olakšice u Luksemburgu.

Također, IKEA je koristila financijsku tehniku kako bi uštedjela porez, jer posluje pomoću dvije kompanije. To su kompanije IKEA Group koja obavlja nadzor nad Ikeinim robnim kućama i druga je Inter IKEA Group koja obavlja međunarodno poslovanje pomoću franšiza. U Luksemburgu je podružnica Inter IKEA Group koja se odnosi na plaćanje poreza po niskoj stopi.

8. Rasprava

U ovom diplomskom radu fokus rasprave jest na poreznom dugu fizičkih i pravnih osoba unutar Hrvatskih županija. Kroz rad se protežu hipoteze koje se odnose na mjere Nadzornih tijela u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj u sprječavanju utaje poreza, te uspješnost porezne harmonizacije u sprječavanju štetne porezne konkurencije zemalja članica Europske unije.

Promatrajući porezne oaze i njihove pozitivne i negativne strane, vidljivo je kako pozitivne strane karakteriziraju manja stopa poreza unutar država, povjerljivost i zaštita podataka stranih ulagača. Važno je privući strane investitore u zemlju jer će na taj način povećati dobit, a doći će i do smanjenja poreznih stopa. Također, ističe se kako porezna konkurencija ima pozitivno djelovanje na sam razvoj suvremenih poreznih sustava. Utječe na razvoj unutarnjeg tržišta zemalja Europske unije i čini porezne sustave pristupačnijima za građane.

Preuzimanjem izvještaja o standardnoj stopi PDV-a sa službenih stranica Europske unije, raspravlja se o stopama unutar država članica. Zaključuje se kako Republika Hrvatska kao jedna od slabije razvijenih država, ima iznimno visoku stopu poreza. To je nažalost loše za građane Hrvatske i predstavlja im veliki teret.

Nadalje, tabličnim prikazom porezne evazije kroz vodeće porezne oblike u Hrvatskoj nastoji se približiti način kako suzbiti poreznu evaziju, kako se svaki od poreznih oblika nosi s njome, te što je njezin uzrok.

Vrlo je teško odrediti točnost porezne evazije i utaje poreza. Dakle, određene porezne institucije daju mogućnost korištenja određenih baza podataka kako bi se uvidjeli točni podaci poreznih dužnika. Nadalje, na temelju podataka preuzetih sa stranica Porezne uprave, izrađene su dvije tablice u kojima su prikazani porezni dužnici fizičkih i pravnih osoba koji obavljaju svoju djelatnost, grupirani su prema županijama. U sljedećoj tablici prikazana je lista poreznih dužnika unutar županija Hrvatske, odnosi se na dug fizičkih osoba.

Tablica 5 . Porezni dug fizičkih osoba u Hrvatskoj prema županijama, na dan 31.10.2020.

Obrada podataka izvršena je 12.10.2020. godine

Županija	Najviši iznos poreznog duga unutar županije (mil.kn)	Ukupan broj dužnika
Krapinsko-zagorska	3.469.158,27	133
Sisačko-moslavačka	1.348.221,15	159
Karlovačka	1.978.953,00	91
Varaždinska	2.744.109,46	132
Koprivničko-križevačka	15.526.775,09	113
Bjelovarsko-bilogorska	3.191.855,57	53
Primorsko-goranska	3.608.649,46	363
Ličko-senjska	1.561.444,16	39
Virovitičko-podravska	7.765.303,47	147
Požeško-slavonska	1.082.357,48	55
Brodsko-posavska	3.588.845,35	138
Zadarska	1.878.458,33	236
Osječko-baranjska	4.619.202,46	293
Šibensko-kninska	1.635.582,13	123
Vukovarsko-srijemska	12.342.986,70	185
Splitsko-dalmatinska	46.020.548,03	474
Istarska	9.384.062,30	372
Dubrovačko-neretvanska	2.327.213,97	49
Međimurska	1.644.045,50	77
Zagrebačka	2.448.371,55	401
Grad Zagreb	18.860.454,26	1126

Izvor: Izrada autorice prema: Porezna-uprava.hr (2021.) Porezni dužnici.

U tablici 5 je prikazan ukupan broj poreznog duga fizičkih osoba prema županijama, te iznos najvišeg duga koji je ta županija ostvarila. Unutar promatranog razdoblja, zaključuje se kako je najveći broj poreznih dužnika bio unutar Grada Zagreba od kojih je iznos najvišeg duga iznosio

18.860.454 kn. Splitsko-dalmatinska županija ima 474 dužnika, te najviši dug iznosi 46.0202.548kn.

Sljedeća tablica je izrađena na isti način kao i prethodna, međutim odnosi se na porezni dug pravnih osoba u Hrvatskoj.

Tablica 6 Porezni dug pravnih osoba u Hrvatskoj prema županijama, 31.10.2020. godine

Obrada podataka izvršena je 12.10.2020. godine

Županija	Najviši iznos poreznog duga unutar županije (mil.kn)	Ukupan broj dužnika
Krapinsko-zagorska	2.383.584,96	8
Sisačko-moslavačka	5.232.273,90	27
Karlovačka	2.880.352,31	9
Varaždinska	9.156.969,72	19
Koprivničko-križevačka	4.909.310,05	14
Bjelovarsko-bilogorska	4.169.360,52	3
Primorsko-goranska	60.761.378,74	56
Ličko-senjska	2.650.325,15	4
Virovitčko-podravska	3.211.345,71	4
Požeško-slavonska	7.231.121,17	8
Brodsko-posavska	8.784.224,43	16
Zadarska	5.113.164,23	57
Osječko-baranjska	19.242.902,55	30
Šibensko-kninska	9.027.503,29	30
Vukovarsko-srijemska	27.970.207,33	18

Splitsko-dalmatinska	66.471.397,54	131
Istarska	31.637.160,55	48
Dubrovačko-neretvanska	7.237.329,23	13
Međimurska	8.869.355,08	28
Zagrebačka	23.781.635,08	66
Grad Zagreb	217.609.378,37	544

Izvor: izrada autorice prema: Porezna-uprava.hr (2021.) Porezni dužnici

Tablica 6 prikazuje kako je porezni dug pravnih osoba uvelike veći od poreznog duga fizičkih osoba prikazanog prema županijama u Republici Hrvatskoj. Vidljivo je kako postoji znatno manje dužnika, 1133 iznos je ukupnog broja dužnika unutar oravnih aktivnosti, od čega Grad Zagreb ima najviši broj dužnika. Nakon čega slijedi Splitsko-dalmatinska županija, najmanji broj dužnika ima Bjelovarsko-bilogorska županija.

Odgovore na hipoteze koje se protežu kroz čitav rad pronalazimo unutar posljednjih odlomaka ovog rada. Naime, mjere Nadzornih tijela trebale bi biti uvelike rigoroznije, trebale bi se povećati kontrole i nadzor nad fizičkim i pravnim osobama koje pokušavaju utajiti porez.

Republika Hrvatska trebala bi uvesti bolju strategiju putem koje će se provoditi tehnike poreznih rasterećenja obveznika, porezne olakšice, javno financiranje, izbjegavanje utaje poreza od strane fizičkih i pravnih osoba.

9. Zaključak

Tema ovog diplomskog rada bila je porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar država članica Europske unije. U početnom dijelu rada objašnjene su definicije poreznih oaza, offshore kompanije, porezne oaze kroz povijest, njihove dobre i loše strane. Nadalje, u radu su kroz tablice i sheme prikazani načini funkcioniranja offshore kompanija, utaje poreza i porezne evazije. Također, spomenute su institucije koje se bave nadzorom pravnih i fizičkih osoba koje žele utajiti porez. Pred sam kraj rada, spomenute su najpopularnije afere utaje poreza, od kojih su izabrani slučaj Google, Apple i Irska, Luxemburg Leaks. Koristeći se podacima sa stranica Porezne uprave Republike Hrvatske, izrađene su tablice u kojima su prikazani porezni dužnici fizičkih i pravnih aktivnosti kroz županije.

Prikazano je kako se plaćanjem poreza smanjuje snaga poreznog obveznika, te kako fizičke i pravne osobe pokušavaju izbjeći plaćanje poreza. Do porezne evazije može doći i iz razloga jer je stopa poreza u državi previsoka. Kako bi izbjegli visoke poreze i davanja državi, mnogi se odlučuju na ulaganja svog novca u offshore kompanije jer se na njima ne mora plaćati toliki porez. Porezna evazija predstavlja nezakonit način u izbjegavanju plaćanja poreza. Porezne oaze svojim korisnicima nude visoku tajnost informacija, te se porezne oaze često koriste u ilegalnim radnjama.

Oporezivanje predstavlja najvažniji izvor prihoda koji služi za punjenje državnih proračuna i ključno je za osiguranje stabilnosti gospodarstva svijeta, te država članica Europske unije.

Kako bi se iskorijenila porezna konkurencija uz pomoć harmonizacije, potrebno je izjednačiti mnoge segmente i aspekte poslovanja subjekata na cjelokupnom tržištu Unije.

Unutar ovog rada navedene su neke od institucija koje se bave sprječavanjem pranja novca, te je važno navesti kako bi mjere trebale biti još rigoroznije. Još uvijek su prisutne različite utaje poreza, kako bi ih totalno iskorijenili važno je potaknuti rad institucija na njihov maksimum.

Odgovore na pitanja koja su postavljena kao hipoteze nalazimo u radu, odnosno mjere Nadzornih tijela trebaju biti što rigoroznije i pojedinci trebaju biti više kažnjavani za svoje ilegalne radnje prilikom izbjegavanja plaćanja poreza. Kako bi harmonizacija eliminirala štetnu poreznu konkurenciju, potrebno bi bilo izjednačiti brojne sustave unutar država članica, što obuhvaća duži proces.

LITERATURA

1. Bejaković, P. (2014). Porezna evazija i kako je sankcionirati, *Političke analize* br. 20/2014
2. European Parliament (online), dostupno na: www.europarl.europa.eu (pristup: 20.06.2021.)
3. Nikolić, N. (2004). Financijske oaze globaliziranog svijeta. *Ekonomika misao i praksa*, br. 12 / 2004
4. Mihaljević, D. (2012). 'Položaj i uloga offshore financijskih centara u financijskoj globalizaciji.', *Ekonomika misao i praksa*, 2/2012, <http://hrcak.srce.hr/94181> (pristup: 21.06.2021.)
5. Šimović, H., Šimović, J. (2006). *Fiskalni sustav i fiskalna politika EU*, 30 (2), 197-199. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/5250> (pristup: 21.06.2021.)
6. Tadin, H. (2012). *Europska Unija – unutarnje tržište i porezi*. Zagreb: Hita
7. Brummerhof, D. (2000). *Javne financije*. Zagreb: Mate
8. Jelčić, Bo., Lončarić-Horvat, O., Šimović, J., Arbutina, H. (2002). *Financijsko pravo i financijska znanost*. Zagreb: Narodne novine
9. Kesner-Škreb, M. (2007). *Što s porezima u Hrvatskoj? Porezno opterećenje, oporezivanje dohotka, dobiti i imovine*. Newsletter, br. 32., www.ijf.hr.
10. Lovrinčević, Ž., Marić, Z., Mikulić, D. (2006). *Maastrichtski kriteriji i uključivanje sive ekonomije – slučaj Hrvatske*, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, br. 106, 2006
11. Marković, B. (2000). *Pojava porezne evazije kod oporezivanja poduzetnika u Republici Hrvatskoj*, u zborniku radova: *Tendencije u razvoju financijske aktivnosti države*
12. Madžarević-Sujster, S. (2002). *Procjena porezne evazije u Hrvatskoj*, *Financijska teorija i praksa* 26 (1), Zagreb
13. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca (2011). *Tipologije pranja novca*. Zagreb, dostupno na: https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/sprjec_pranja_novca/Tipologije%20PN-HR.pdf (pristup: 08.06.2021.)
14. Porezna uprava (2018). Porez na dobit. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_na_dobit.aspx (pristup: 08.06.2021.)

15. Sertić, A. (2012.) *Porezne oaze: međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija*. Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2012/5/sertic.pdf> (pristup: 09.06.2021.)
16. Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007). *Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb). Vol. 14. Br. 2. Str. 591.-617. Totaj, D. (2017). *Porezna evazija*. Dostupno na: <http://finance.hr/porezna-evazija> (pristup: 08.06.2021.)

Popis slika

Slika 1 Shematski prikaz načina poslovanja u offshore kompaniji.....	20
Slika 2 Organizacijska shema Hrvatske narodne banke	35
Slika 3. Prikaz slučaja Google, te kako multinacionalne kompanije plaćaju znatno manji porez	42
Slika 4 Pogodbenost ostalih država slučajem Apple i Irska.	44

Popis tablica

Tablica 1 Vrste poreznih oaza	9
Tablica 2 Prikaz standardne stope PDV-a koje se primjenjuju u zemljama članicama Europske unije.....	14
Tablica 3 Prikaz najgorih poreznih utočišta ili rajeva u svijetu.....	21
Tablica 4 Porezna evazija prema poreznim oblicima.	30
Tablica 5 . Porezni dug fizičkih osoba u Hrvatskoj prema županijama, na dan 31.10.2020.	48
Tablica 6 Porezni dug pravnih osoba u Hrvatskoj prema županijama, 31.10.2020. godine	49